

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Petr Kolář

**Aktuální otázky řízení a správy společností
(corporate governance) v tuzemské a
komunitární úpravě**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Čech, LL.M.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. 6. 2010

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 25. 6. 2010

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu své diplomové práce JUDr. Petru Čechovi, LL.M. za to, že ve mně v průběhu studia na Právnické fakultě University Karlovy probudil zájem o téma corporate governance a za odborné vedení při zpracování této diplomové práce.

OBSAH

1	Úvod	1
2	Východiska právní úpravy corporate governance	3
2.1	Pojem corporate governance	3
2.2	Prameny corporate governance, vývoj úpravy	6
2.2.1	Prameny corporate governance	6
2.2.2	Vývoj úpravy corporate governance.....	7
3	Výkon akcionářských práv	11
3.1	Úloha akcionářů.....	11
3.2	Druhy akcionářských práv.....	12
3.3	Participační bariéry.....	13
4	Vybrané problémy odstraňování participačních bariér v souvislosti s transpozicí směrnice 2007/36/ES do tuzemského právního řádu	15
4.1	Směrnice 2007/36/ES	15
4.2	Právo účasti na valné hromadě	19
4.2.1	Nejednotný pojem akcionáře na evropské úrovni	19
4.2.2	Rozhodný den a osoba oprávněná k účasti na valné hromadě	20
4.2.3	Důsledky pro akcionáře a společnosti	22
4.3	Rozdělené hlasování (split vote).....	23
4.4	Zastoupení akcionáře na valné hromadě	26
4.4.1	Problematika zastoupení akcionáře z pohledu corporate governance.....	26
4.4.2	Způsobilost zmocněnce	27
4.4.3	Konflikt zájmů.....	28
4.4.4	Udělení plné moci více osobám.....	34
4.4.5	Náležitosti plné moci	35
4.4.6	Požadavek písemnosti a plná moc v elektronické podobě	36
4.4.7	Doručení elektronické plné moci společnosti.....	38
4.4.8	Povinnost umožnit plnou moc v elektronické podobě versus ověření totožnosti zmocnítele.....	41
4.4.9	Požadavek úředního ověření podpisu plné moci ve stanovách společností	42
5	Závěr	51
	Seznam zkratk	53
	Použitá literatura	54

1 ÚVOD

Problematika řízení a správy společností (corporate governance) je svým obsahem velice rozsáhlá. Mezi aktuálními otázkami řízení a správy společností vystoupil v posledních letech do popředí opět jeden z prvotních problémů corporate governance – úloha akcionářů na řízení společnosti a její kontrole. Globálně se řeší otázky obsahu práv akcionářů, jejich podílu na kontrole managementu společností, odměňování managementu, volbě auditora, aj. Intenzivní pozornost se však věnuje též otázce usnadnění výkonu těchto práv, překonání racionální apatie akcionářů a zefektivnění jejich vlivu na řízení společností. Posílení vlivu akcionářů a odstranění participačních bariér je jedním ze tří bodů v oblasti corporate governance, na něž se zaměřil takzvaný Akční plán Evropské komise na modernizaci práva společností a podporu corporate governance v Evropě. Pro svoji práci jsem si z aktuálních otázek řízení a správy společností zvolil právě téma odstraňování překážek účasti akcionářů na řízení společnosti. Vedlo mě k tomu především to, že 1. prosince 2009 nabyl účinnosti zákon č. 420/2009 Sb., jenž do tuzemského právního řádu transformuje Směrnici 2007/36/ES o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi. Vzhledem k rozsahu diplomové práce jsem z této problematiky vybral několik otázek, jež jsem podrobněji rozebral.

V první část své diplomové práce se pokusím vymezit oblast řízení a správy společností, představit pojem corporate governance a jeho nejdůležitější definice. Následuje přehled pramenů a vývoje právní úpravy corporate governance. Zde se zaměřím na vývoj úpravy v Evropské unii. Nemohu však opomenout ani zmínku o americkém Sarbanes-Oxleyově zákonu, jenž byl v mnohém Evropě vzorem či inspirací.

V druhé části práce se budu věnovat problematice odstraňování překážek výkonu akcionářských práv spojených s účastí na avlné hromadě. Nejprve stručně popíši úlohu akcionářů ve společnosti, druhy jejich práv a překážky stojící v jejich výkonu. Ve čtvrté, hlavní kapitole, se zaměřím na vybrané problémy odstraňování participačních bariér v souvislosti s transpozicí Směrnice 2007/36/ES do tuzemského právního řádu. Po představení Směrnice a jejích cílů se pokusím analyzovat otázku identifikace osoby, jíž svědčí právo účasti na valné hromadě. Věnovat se budu též

otázce porušení celistvosti akcie jednorázovým oddělením hlasovacího práva od akcie. Do této části hodlám začlenit i několik poznámek k problematice rozděleného hlasování. Té již sice byla v naší odborné literatuře věnována pozornost, nová právní úprava zavedená zmiňovanou novelou a úzká souvislost s otázkou oprávněné osoby k účasti na valné hromadě, jakož i s otázkou zastoupení, mne vedla k zařazení tohoto tématu do diplomové práce.

Největší pozornost chci věnovat zastoupení akcionáře na valné hromadě. Jde o tradiční a nejrozšířenější způsob odstranění překážek účasti akcionáře na valné hromadě. Řada sporných otázek zastoupení je v tuzemském právním řádu vyřešena judikatorně. Nově se však musíme vypořádat s některými požadavky Směrnice. Ve své práci jsem si předsevzal analyzovat nejen způsob, jakým byla předmětná ustanovení směrnice převedena novelou do našeho právního řádu, ale též dopad nové úpravy na vnitřní předpisy společností.

Při zpracování první části práce hodlám využít především doporučenou publikaci *Reforming Company and Takeover Law in Europe*, sborník *European Corporate Governance: Readings and Perspectives*, dokumenty z internetové databáze SSRN a zprávy expertních skupin pod vedením Jaap Wintera. V druhé části diplomové práce budu moci využít i českou literaturu – články v odborném tisku a učebnice obchodního práva. Při práci s textem Směrnice se vynasnažím v rámci svých jazykových možností přihlídnout též k jiným jazykovým verzím.

V diplomové práci píši pro zjednodušení pouze o akciové společnosti. Projednávaná problematika však umožňuje vztáhnout plně vše, co je uvedeno o akciové společnosti, též na evropskou společnost, a to s případnou obměnou příslušných pojmů, na společnost s dualistickou i monistickou strukturou.

2 VÝCHODISKA PRÁVNÍ ÚPRAVY CORPORATE GOVERNANCE

Pojem *správa a řízení (akciových) společností* je českým ekvivalentem anglického termínu *corporate governance*. I v českém právním a ekonomickém prostředí se však hojně užívá původní anglický termín¹, a to zřejmě jednak pro svoji jednoduchost, jednak proto, že se dnes již v podstatě jedná o termín mezinárodní.² V této práci většinou podržím termín *corporate governance*.

2.1 POJEM CORPORATE GOVERNANCE

Z řady existujících definic *corporate governance* zmíním dvě, snad nejznámější. První z nich pochází z Velké Británie a objevila se v prvním kodexu *corporate governance* z roku 1992 – tzv. Cadburyho zprávě.³ Ta definovala pojem *corporate governance* jako „systém, kterým jsou společnosti spravovány a řízeny.“⁴ Definici z Cadburyho zprávy pak použila i Komise ES v akčním plánu z roku 2003.⁵ Druhá vlivná definice pochází z první verze Principů *corporate governance*, jež byly sestaveny na půdě OECD a publikovány v roce 1999: „Corporate governance zahrnuje sadu

¹ Dokládají to názvy českých publikací věnující se dané problematice: KLÍROVÁ, Jana: *Corporate governance. Správa a řízení obchodních společností*. Vyd. 1. Praha : Management Press, 2001; ROUBÍČEK, Lukáš: *Corporate governance. Správa a řízení společností*. Vyd. 1. Ostrava : Vysoká škola báňská - Technická univerzita, 1998; *Corporate Governance - aktuální problémy teorie a podnikové praxe*. Sborník. Ilona Bažantová a Zdeněk Hraba (editoři). 1. vyd. Praha : Prospektrum, 2006; RŮŽIČKOVÁ Petra, a kol.: *Corporate Governance v České republice*. 1. vyd. Praha : Professional Publishing, 2008. Oproti tomu odborný čtvrtletník používá český ekvivalent: *Akciová společnost a její řízení*. Pavla Krejčí a kolektiv autorů. Praha : Dashöfer, 2004-.

² Německý kodex *corporate governance* se v němčině jmenuje *Der Deutsche Corporate Governance Kodex*; v Belgii je zřízen výbor pro *Corporate governance*, jehož francouzský název zní *La Commission Corporate Governance* (obdobný institut ve Francii pak nese název *Institut Français de Gouvernement des Entreprises*).

³ The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance; Gee and Co. Ltd. *Report of the Committee on The Financial Aspects Of Corporate Governance*. b.m. : The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance, 1992.

⁴ „The system by which companies are directed and controlled.“ Český ekvivalent termínu *corporate governance* – řízení a správa společností – je vlastně adoptovaným překladem této definice.

⁵ Komise Evropských společenství. *Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward*. Brussels : b.n., 2003. s. 10.

vztahů mezi managementem společnosti, představenstvem, akcionáři a dalšími zájmovými skupinami. Corporate governance poskytuje též strukturu, jejímž prostřednictvím se stanoví cíle společnosti a určují se prostředky k dosažení těchto cílů a ke sledování výkonnosti.“⁶ Již tyto dvě definice naznačují rozdílné teoretické přístupy k problematice corporate governance, jak o nich bude pojednáno dále. Cadburyho definice vychází z klasického Smithovského pojetí corporate governance jako problému oddělení vlastnictví a řízení, tj. zajímá ji především vztah mezi akcionáři a managementem. Definice OECD zahrnuje do oblasti corporate governance i další zájmové skupiny.

Přehled definic corporate governance, jež se objevují v evropských kodexech corporate governance podává srovnávací studie evropských kodexů corporate governance sestavená pro potřeby Evropské Komise právní kanceláří Weil, Gotshal & Manges v roce 2002.⁷ Ještě obsáhlejší databázi definic corporate governance nabízí studie zpracovaná partnerem uvedené právní kanceláře Holly J. Gregory.⁸

Otázkami corporate governance se fakticky zabýval již Adam Smith.⁹ Aniž by ještě používal termín corporate governance, ve svém díle *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů* poukázal na problémy, jež s sebou přináší oddělení vlastnictví obchodní společnosti od jejího řízení.

Problematika corporate governance se nejprve rozvíjela především ve finanční a ekonomické odborné literatuře,¹⁰ nicméně její právní rozměr je nezanedbatelný. Její

⁶ “Corporate governance involves a set of relationships between a company’s management, its board, its shareholders and other stakeholders. Corporate governance also provides the structure through which the objectives of the company are set, and the means of attaining those objectives and monitoring performance are determined.” Citováno podle OECD principů corporate governance z r. 2004. (OECD Principles of Corporate Governance. b.m. : OECD, 2004. s. 11).

⁷ Weil, Gotshal & Manges LLP. *Comparative Study Of Corporate Governance Codes Relevant to the European Union And Its Member States*. 2002. s. 28.

⁸ Gregory, Holly J. *International Comparison of Selected Corporate Governance Guidelines and Codes of Best Practice*. b.m. : Weil, Gotshal & Manges LLP, 2008. s. 6-10.

⁹ Adam Smith, 1723 –1790, skotský filosof, označovaný za otce moderní ekonomie.

¹⁰ Charreaux, Gerard. *Corporate Governance Theories: From Micro Theories to National Systems Theories*. Revised edition, September 2004. b.m. : Universite de Bourgogne Fargo Working Paper No. 1040101, 2004. s. 1.

hospodářský základ, pro nějž právo poskytuje rámec, vystupuje jasně do popředí v ekonomicky vypjatých dobách. Corporate governance se dostala do středu zájmu v době analýz příčin hospodářské krize konce dvacátých a počátku třicátých let, podobně jako za nynější světové finanční krize. Roku 1932 publikoval právník Adolf Berle a ekonom Gardiner Means (příznačné spojení oborů na poli corporate governance) studii *Moderní korporace a soukromé vlastnictví*.¹¹ Rozpracovali v ní problematiku nastíněnou již Adamem Smithem, totiž problém oddělení vlastnictví od správy a řízení (*ownership x governance*). Autoři předkládají tvrzení, že akcionáři de facto vyměnili svoji roli soukromých vlastníků za roli příjemců kapitálových zisků. Oddělení formálního právního vlastnictví, zvláště u společností s veřejně obchodovatelnými akciemi, od moci, která s vlastnictvím tradičně souvisí, označují autoři dokonce revolucí v institutu soukromého vlastnictví.¹² Založili tak tradiční směr corporate governance postavený na teorii zastoupení¹³ a sledující především ochranu zájmů akcionářů, respektive ochranu společnosti coby soukromého vlastnictví akcionářů.

V současné době jsou významnou reakcí na soudobou světovou finanční krizi mimo jiné dvě zprávy, jež vydala Vedoucí skupina OECD pro corporate governance: *Poučení z finanční krize pro corporate governance* (únor 2009)¹⁴ a *Corporate governance a finanční krize: Klíčová zjištění a hlavní poselství* (červen 2009)¹⁵.

¹¹ Berle, Adolf a Means, Gardiner: *The Modern Corporation and Private Property*. New York : MacMillan, 1932. Nové upravené vydání publikovali autoři roku 1967.

¹² Berle, Adolf a Means, Gardiner. *The Modern Corporation and Private Property*. 2. vyd. b.m. : Transaction Publishers, 1991. s. 7. Berle a Means postavili svoji koncepci na (tehdy) převládajícím modelu angloamerických společností s veřejně obchodovatelnými akciemi, v nichž nefiguruje žádný dostatečně veliký a vlivný akcionář. V poslední době někteří autoři dokládají, že tento tradiční model již v angloamerickém prostředí není tak dominantní: (Turnbull, Shann. *Corporate Governance: Theories, Challenges and Paradigms*. *Gouvernance: Revue Internationale*. 2000, Sv. Vol. 1, No. 1, s. 11-43. s. 7; Holderness, Clifford G. *The Myth of Diffuse Ownership in the United States*. Boston : b.n., 2006.).

¹³ *Agency theory, Principal-agent problem*, řeší otázku konfliktu zájmů mandanta (*principal*) a mandátáře (*agent*), v případě správy a řízení společností konfliktu zájmů akcionářů a managementu.

¹⁴ Kirkpatrick, Grant. *The Corporate Governance Lessons from the Financial Crisis*. *Financial Market Trends*. 2009, Sv. 2009/1.

¹⁵ OECD. *Corporate Governance and the Financial Crisis: Key Findings and Main Messages*. b.m. : OECD, 2009.

2.2 PRAMENY CORPORATE GOVERNANCE, VÝVOJ ÚPRAVY

2.2.1 PRAMENY CORPORATE GOVERNANCE

Prameny corporate governance lze rozřadit do několika skupin:

1. normy tuzemského práva
2. normy komunitárního práva
3. kodexy nejlepší praxe corporate governance
4. stanovy a podobné vnitřní předpisy jednotlivých společností.

Ad 1. V tuzemském právním řádu tvoří prameny norem corporate governance především zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, zvláště jeho část druhá upravující obchodní společnosti a družstva. Rozštěpení akciového práva na právo kótovaných a nekótovaných společností¹⁶ došlo k tomu, že důležitá část úpravy corporate governance se nachází v zákonu č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

Ad 2. Na komunitární úrovni je problematika corporate governance upravena především normami sekundárního práva, zvláště směrnicemi.

Ad 3. Vedle závazných a vynutitelných norem národního a komunitárního práva je oblast corporate governance upravena i tzv. kodexy corporate governance. Jedná se o nezávazné soubory principů, standardů a nejlepších praktik vydávané kolektivními orgány a vztahující se k interní správě a řízení společností.¹⁷ Kodexy jsou vydávány různými institucemi na národní úrovni, existuje však i nadnárodní kodex vypracovaný na půdě OECD.

Ad 4. Pramenem corporate governance jsou pro tu kterou společnost v neposlední řadě stanovy nebo jiné vnitřní předpisy dané společností. Ty musí být vždy v souladu s normami národní úpravy.

¹⁶ Černá, Stanislava. Obchodní právo. Praha : ASPI, a.s., 2006. Sv. 3. Akciová společnost. s. 36.

¹⁷ Tuto definici kodexů podává studie obsahující přehled a srovnání kodexů corporate governance: Weil, G. and Manges LLP: International Comparison of Selected Corporate Governance Guidelines and Codes of Best Practice. New York, 2003

2.2.2 VÝVOJ ÚPRAVY CORPORATE GOVERNANCE

2.2.2.1 Kodexy corporate governance

Zatímco myšlenkové základy corporate governance sahají, jak již bylo řečeno, až k Adamu Smithovi do 18. století a v novější době do 30. let devatenáctého století k dílům Bearle a Means, na poli právní úpravy se v oblasti corporate governance po dlouhou dobu nic pozoruhodného nedělo. Evropské hospodářské společenství bylo v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století ovládáno bezvýslednou snahou o harmonizaci práva společností.¹⁸ Až po sérii kolapsů velkých společností na konci osmdesátých let minulého století se zrodila ve Velké Británii odezva ve formě prvního kodexu corporate governance, tzv. Cadburyho zprávy (1992). Zrodil se tak nový typ úpravy na poli korporátního práva ve formě nezávazných či polozávazných standardů (soft law). Podobné kodexy postupně začaly vznikat i v jiných zemích, či na mezinárodní úrovni (OECD). Studie mezinárodní právní kanceláře Weil Gotshal and Manges LLP srovnávající vybrané kodexy corporate governance¹⁹ definuje kodexy corporate governance jako „nezávazné soubory principů, standardů a nejlepších praktik vydávané kolektivními orgány a vztahující se k interní správě a řízení společností.“²⁰ Jejich dodržování bývá podle původního Cadburyho kodexu postaveno nikoli na vynucení státní mocí, jak je tomu u právních norem, nýbrž na tržním principu pomocí pravidla „dodržuj nebo vysvětli“ (*comply-or-explain*).

¹⁸ Ferran, Eilís. The Role of the Shareholder in Corporate Governance: Shareholder Information, Communication and Decision-Making. [editoři] Ferrarini, Guido; Hopt, Klaus J.; Winter, Japp; Wymeersch, Eddy. *Reforming Company and Takeover Law in Europe*. Oxford, New York : Oxford University Press 2004. s. 420.

¹⁹ Weil, G. and Manges LLP: *International Comparison of Selected Corporate Governance Guidelines and Codes of Best Practice*. New York, 2003.

²⁰ Citováno dle: Seidl, David. *Regulating Organizations Through Codes Of Corporate Governance*. b.m. : Centre for Business Research, University of Cambridge, 2006. Working Paper No. 338. s. 1.

2.2.2.2 Sarbanes-Oxleyův zákon

Spojené státy se po neblahých zkušenostech s problémy velkých společností zapříčiněných špatnou úrovní řízení a správy rozhodly nastoupit cestu přísné právní úpravy. Sarbanes-Oxleyův zákon (Zákon o ochraně investorů zlepšením přesnosti a spolehlivosti informací uveřejňovaných společnostmi v souladu s právem cenných papírů)²¹ byl přijat ve Spojených státech 30. července 2002 jako reakce na účetní machinace a následnou vlnu insolvenčí ve společnostech Enron, Tyco International, Adelphia, Peregrine Systems, WorldCom a jiných. Jednalo se o bezprecedentně rychlou a robustní odezvu na skandály mající svůj původ v oblasti řízení a správy společností a jejich účetnictví. Zákon, nazývaný podle předkladatelů původně dvou samostatných návrhů později spojených v návrh jeden, demokratického senátora Paula Sarbanese a republikánského poslance Michaela G. Oxleyho, byl přijat nezvykle velkou většinou jak v Kongresu, tak v Senátu. Tehdejší prezident G.W.Bush jej označil za „nejrozsáhlejší reformu práva společností od doby Franklina D. Roosevelta.“ Zákon má jedenáct částí a mimo jiné zavedl povinný výbor pro audit, zpřísnil požadavky na nezávislost externích auditorů a podrobil je veřejnému dohledu, osobní odpovědnost vrcholných managerů za finanční zprávy, rozšířil povinnost informování o finančním stavu společností, rozšířil pravomoci komise pro cenné papíry, zpřísnil odpovědnost, včetně trestní odpovědnosti společností i jejich managementu za podávání nepravdivých zpráv. Zákon též omezuje transakce managementu, při kterých by mohlo dojít ke kolizi zájmů členů managementu a společnosti. Řada těchto institutů pronikla i do komunitárního práva.²²

2.2.2.3 Vývoj komunitární úpravy

V roce 2009 vstoupily členské státy Evropské unie do třetí, dlouhodobé, etapy modernizace a harmonizace práva společností nastíněné Akčním plánem evropské

²¹ An Act to protect investors by improving the accuracy and reliability of corporate disclosures made pursuant to the securities law, and for other purposes (Sarbanes-Oxley Act 2002).

²² Čech, Petr. Sarbanes-Oxleyův zákon dobyl evropské právo společností. *Právní zpravodaj*. 2006, číslo 12/2006.

Komise z roku 2003. Historie Akčního plánu sahá do září roku 2001, kdy Evropská Komise zřídila Skupinu expertů korporátního práva na vysoké úrovni,²³ aby vypracovala doporučení a regulační rámec pro právo společností v rámci EU. Skupina expertů ve své první zprávě z ledna roku 2002 představila své návrhy ke Směrnici o nabídkách převzetí a posléze se soustředila na další otázky regulace korporátního práva, včetně otázky corporate governance. Své závěry publikovala 4. listopadu 2002 v dokumentu nazvaném *Report of The High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe*.²⁴ Třetí, nejobsáhlejší kapitola této zprávy je věnována corporate governance. Skupina expertů pod vedením Jaap Wintera uvádí doporučení v šestnácti bodech oblastí corporate governance. Na jeho základě vydala 21. května 2003 Evropská Komise dokument – sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu nesoucí název *Modernizace práva společností a zlepšení správy a řízení společností v Evropské unii – plán pokroku*.²⁵ Toto sdělení bývá podle své hlavní a nejobsáhlejší části obvykle ve zkratce označováno jako „akční plán“. Důvodem pro zlepšení úrovně corporate governance pomocí úpravy na komunitární úrovni má být především podpora výkonnosti a konkurenceschopnosti podniků v EU, a také obnovení důvěry investorů v době, kdy vyšla najevo vlna skandálů v oblasti corporate governance.²⁶

Sdělení samo uvádí, že je v podstatě reakcí na Zprávu skupiny expertů, ale přiznává též inspiraci načerpanou v Sarbanes-Oxleyově zákoně. Ve Sdělení Komise se uvádí: „V mnoha oblastech Evropská unie sdílí stejné široké cíle a principy jako Sarbanes-Oxleyův zákon, a v některých oblastech již v EU existuje robustní regulační přístup. V jiných oblastech je zapotřebí nových iniciativ.“

²³ The High Level Group of Company Law Experts

²⁴ Zpráva Skupiny expertů korporátního práva na vysoké úrovni o moderním regulačním rámci práva společností v Evropě.

²⁵ Komise Evropských společenství. *Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward*. Brussels : b.n., 2003. Uvedeným způsobem je titul Sdělení přeložen v české verzi Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/109/ES; V české verzi Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/68/ES je uveden jako „Modernizace práva společností a efektivnější řízení podniků v Evropské unii – Plán pokroku.“ Český Kodex správy a řízení společností 2004 jej překládá „Modernizace práva obchodních společností a zdokonalení správy a řízení společností v EU – Plán postupu“.

²⁶ Komise Evropských společenství. Op. cit. s. 3.

Komise vytyčila v akčním plánu tři priority v oblasti corporate governance:

1. Zlepšit informovanost o stavu corporate governance společností (odstranění informačních bariér).
2. Posílit postavení akcionářů (odstranění participačních bariér).
3. Modernizovat radu ředitelů.

Na základě doporučení zmíněné Skupiny expertů na vysoké úrovni a srovnávací studie vypracované kanceláří Weil, Gotshal & Manges LLP²⁷ se Komise rozhodla neprosazovat návrh jednotného evropského kodexu corporate governance, ale soustředit se především na odstraňování informačních a participačních bariér.

2.2.2.4 Vývoj tuzemské úpravy

V České republice byl v roce 2001 publikován první kodex řízení a správy společností. Sestaven byl na půdě tehdejší Komise pro cenné papíry a byl založen na Principech OECD z roku 1999. Současná verze tuzemského kodexu je revidovanou verzí založenou na Principech OECD z roku 2004. V praxi se však kodex nikdy neprosadil. Snahu o začlenění kodexu do právního řádu přinesla až novela zákona o podnikání na kapitálovém trhu zákonem č. 230/2009 Sb. účinná od 1. 8. 2009. Do našeho právního řádu v ní byly promítnuty požadavky Směrnice 2004/109/ES ze dne 15. prosince 2004 a Směrnice 2006/46/ES ze dne 14. června 2006. Vývoj české právní úpravy v oblasti corporate governance je převážně určován vývojem práva Evropské unie, když většina významnějších zásahů do tuzemského práva společností je určována transpozičními a harmonizačními povinnostmi, jimiž je Česká republika svým členstvím v Evropské unii vázána.

²⁷ Weil, Gotshal & Manges LLP. *Comparative Study Of Corporate Governance Codes Relevant to the European Union And Its Member States*. 2002.

3 VÝKON AKCIONÁŘSKÝCH PRÁV

3.1 ÚLOHA AKCIONÁŘŮ

Úloha akcionářů v kapitálové obchodní společnosti úzce souvisí s původní a základní otázkou corporate governance, již nastínil již zmíněný Adam Smith, tj. oddělení vlastnictví a řízení společnosti. Akcionáři coby investoři vložili do společnosti svůj majetek formou vkladu do základního kapitálu společnosti, a ačkoli se nestali spoluvlastníky vloženého majetku, získali vůči společnosti určitá práva.²⁸ Akciové společnosti jsou typicky zakládány za účelem vytvoření zisku, přičemž akcionáři jsou osobami, které v důsledku sklízí požitky nebo nesou ztrátu, podle hospodářských výsledků společnosti. V řádně fungujícím systému corporate governance by proto měli mít k dispozici efektivní nástroje k tomu, aby mohli aktivně vykonávat vliv na společnost. Podle klasické teorie corporate governance vycházející již z Adama Smithe, teorie zastoupení (a modelu maximalizace), plní akcionáři úlohu strážců či „hlídacích psů“ managementu. Hlídací, aby management za všech okolností sledoval jejich zájmy a by jim ze své činnosti odpovědný. V této své roli pak za normálních okolností plní funkci hlídacích psů nejen ke svému vlastnímu prospěchu, ale též ku prospěchu dalších zainteresovaných skupin.²⁹ Míra jejich konkrétní působnosti v jednotlivých národních úpravách se pak může lišit v závislosti na teoretickém modelu, z něž ta či ona národní úprava myšlenkově vychází.

Problematika efektivního výkonu této funkce akcionářů je obzvláště palčivá u společností, jejichž akcie jsou volně obchodované na kapitálovém trhu. Vazba mezi akcionáři a společností bývá v tomto případě velmi slabá. Akcionáři kótovaných společností pojmají vlastnictví akcií pouze jako druh investice, jež se „sama od sebe“ zhodnocuje, pokud společnost prospívá. Účast na řízení společnosti a aktivní ovlivňování jejích výsledků výkonem akcionářských práv je pro většinu akcionářů

²⁸ Černá, Stanislava. op. cit. sub pozn. 16. s. 157.

²⁹ The High Level Group of Company Law Experts. *Report of The High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe*. Brussels, 2002. s. 51.

kótovaných společností ekonomicky ztrátovou záležitostí. Náklady na účast na valné hromadě, studování problematiky, o níž se na ní rozhoduje, popř. vymáhání akcionářských práv soudní cestou, by většinou výrazně překročily hodnotu investice do podílu na společnosti i možné výnosy. Tato skutečnost spolu s tím, že akcionáři neodpovídají za závazky společnosti a svojí investicí do nákupu akcií společnosti tak riskují právě jen hodnotu této investice, vede k pasivitě většiny akcionářů, jejichž podíl na společnosti není dostatečně velký k tomu, aby účinně prosadili ve společnosti svoji vůli. Akcionáři tak pravidelně volí právo ze společnosti odejít (tzv. *right to walk*, *Wall Street walk*) před právem akcionáře ovlivňovat osud společnosti výkonem akcionářských práv. Tento jev bývá v literatuře označován jako racionální apatie (*shareholder apathy*).³⁰

3.2 DRUHY AKCIONÁŘSKÝCH PRÁV

Akcionáři nejsou vlastníky vkladu, který vložili do společnosti, vložím vkladu a nabytím podílu na společnosti nicméně nabyli některá majetková i nemajetková práva vůči společnosti.³¹ Mezi majetková práva patří zejména právo na podíl na zisku společnosti a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti. Úloha akcionářů při kontrole chodu společnosti pak souvisí především s nemajetkovými právy akcionářů. Jedná se o práva akcionářů účastnit se na řízení společnosti. Patří sem především právo účastnit se valné hromady, hlasovat na ní a žádat vysvětlení a informace, vznášet návrhy a protinávrhy.³²

³⁰ Viz např. Marks, Stephen G. *The Separation of Ownership and Control*. [editoři] Boudewijn Bouckaert; Gerrit De Geest. *Encyclopedia of Law and Economics*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 1999, s. 692-710. s. 694. Dále: Millstein, Ira M. *Directors and Boards amidst Shareholders with Conflicting Values: The Impact of the New Capital Markets*. London : 2009. s. 5.

³¹ Přehled a dělení akcionářských práv podává Stanislava Černá v učebnici obchodního práva – viz op.cit. sub pozn. 16. s. 157 – 159.

³² Viz Černá, Stanislava op.cit. sub pozn. 16. s. 158. Práva akcionářů vůči společnosti jsou v tuzemském právním řádu upravena především v ustanoveních obchodního zákoníku v obecných ustanoveních týkajících se obchodních společností (§ 56 – 75b ObchZ) a v ustanoveních týkajících se akciové společnosti (§ 154 – 220 ObchZ). Výčet akcionářských práv uvedených v obchodním zákoníku podává Ivana Štenglová v komentáři k obchodnímu zákoníku: Štenglová, Ivana; Plíva, Stanislav; Tomsa, Miloš; a kolektiv. *Obchodní zákoník*. 12. vydání Praha: C.H.Beck, 2009. s. 471-473.

3.3 PARTICIPAČNÍ BARIÉRY

Uvedená práva akcionářů na řízení společnosti jsou právy, jimiž akcionáři přímo uplatňují vliv na chod společnosti. K těmto právům pak přísluší další podpůrná práva, jejichž účelem je výkon uvedených práv umožnit a usnadnit. Patří sem především právo na řádné a včasné svolání valné hromady včetně práva na uveřejnění určitých informací spolu s pozvánkou na valnou hromadu, právo účastnit se valné hromady v zastoupení, a pokud to stanovy společnosti umožňují též právo distančního hlasování či právo distanční (virtuální) účasti na valné hromadě. Problematika úpravy těchto práv se týká odstraňování participačních bariér účasti akcionářů na řízení společnosti. Cílem úpravy týkající se odstraňování participačních bariér je usnadnění výkonu akcionářských práv účasti na řízení společnosti a tím snaha o prolomení racionální apatie akcionářů. V evropském měřítku jde pak též o odstraňování participačních bariér při přeshraničním výkonu akcionářských práv. Největší participační bariérou je jistě nutnost výkonu akcionářských práv osobní přítomností na valné hromadě. Zejména u kótovaných společností, jejichž akcionáři jsou v dnešním globalizovaném světě roztroušeni téměř po celém světě, je nezbytné umožnit výkon práv účasti na řízení společnosti alternativními způsoby, než jen osobní účastí na valné hromadě společnosti.

Jedním ze způsobů překonání této bariéry je účast akcionáře na valné hromadě prostřednictvím zmocněnce. Jde o v praxi hojně využívané řešení. Vzhledem k tomu, že institut zastoupení je tradičně bohatě využíván v mnoha oblastech společenského i hospodářského života, zdálo by se, že by zastoupení akcionáře na valné hromadě nemělo v praxi působit větší obtíže. Přesto bylo potřeba v tuzemském právním řádu judikatorně řešit určité problémy zastoupení na valné hromadě. Šlo především o charakter plné moci coby plné moci speciální k zastupování na valné hromadě a k tomuto účelu nepřipustnosti generální plné moci k právním úkonům,³³ dále otázka nepřipustnosti souběžné účasti akcionáře i jeho zástupce na valné hromadě,³⁴ otázka připustnosti požadavku úředního ověření podpisu na plné moci,³⁵ aj. V kontextu

³³ Viz usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 215/2002.

³⁴ Viz usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.4.2005, sp.zn. 29 Odo 701/2004.

³⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5.11.1997, sp.zn. Odon 74/96.

komunitárního práva a přeshraniční účasti na valné hromadě zmocněncem jde především o odstranění všech překážek, jež by zastoupení na valné hromadě neodůvodněně ztěžovaly vinou rozdílných národních úprav a zvláštních požadavků a omezení, jež případně pro zastoupení akcionáře na valné hromadě kladly nebo kladou.

Jiným řešením výkonu akcionářského práva bez nutnosti osobní účasti na valné hromadě je, alespoň pokud jde o výkon hlasovacího práva, možnost korespondenčního hlasování. Rozvoj moderních elektronických technologií již také umožňuje distanční účast akcionáře na valné hromadě v reálném čase za použití obousměrného datového přenosu, včetně možnosti distančního hlasování, popřípadě úplnou virtualizaci valné hromady.

4 VYBRANÉ PROBLÉMY ODSTRAŇOVÁNÍ PARTICIPAČNÍCH BARIÉR V SOUVISLOSTI S TRANSPOZICÍ SMĚRNICE 2007/36/ES DO TUZEMSKÉHO PRÁVNÍHO ŘÁDU

4.1 SMĚRNICE 2007/36/ES

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. července 2007 o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi (dále v textu uváděná jako „Směrnice“) byla publikována v Úředním věstníku L 184 ze dne 14. července 2007. Směrnice se týká úpravy akcionářských práv, ale pouze v určitém typu společností. Z článku 1 odstavce 1 Směrnice vyplývá, že se jedná o společnosti, které kumulativně splňují následující charakteristiky: 1) mají sídlo v členském státě Evropské unie, 2) jejich akcie jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu umístěném nebo provozovaném v členském státě. Co se týká sídla, půjde jistě o sídlo registrované (zapsané, statutární), jež určuje, jakým národním právním řádem se společnost řídí. Směrnice se pak nevztahuje na všechny akciové společnosti se sídlem zapsaným v některém z členských států Evropské unie, ale pouze na ty společnosti, jejichž akcie jsou obchodovány na regulovaném trhu se sídlem v členském státě. Regulovaný trh přitom vymezuje na evropské úrovni čl. 4 odst. 1 bod 14 a čl. 36 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/39/ES ze dne 21. dubna 2004 o trzích finančních nástrojů, v tuzemské úpravě implementované v § 55 zákona 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu; odst. 2 citovaného ustanovení pak uvádí, že regulovaným trhem se sídlem v členském státě Evropské unie je regulovaný trh uvedený v seznamu regulovaných trhů členského státu Evropské unie. Členské státy mají při transformaci Směrnice do národních právních řádů navíc možnost z působnosti opatření Směrnice subjekty kolektivního investování a družstva. Omezení Směrnice na výkon práv akcionářů společností s kótovanými akciemi je pochopitelné, neboť komunitární předpisy upravují především otázky s přeshraničním prvkem. Zde se jedná na prvním místě o přeshraniční výkon akcionářských práv. Nabývání akcií společnosti se sídlem v členském státu Evropské unie investorem – akcionářem se sídlem nebo

bydlištěm v jiném členském státě je snadné a obvykle probíhá právě u společností, jejichž akcie jsou obchodované na regulovaných trzích.

Směrnice reaguje na změnu akcionářské struktury společností, již doznaly v posledních desetiletích zejména tzv. veřejné (otevřené) akciové společnosti. Akciové právo globalizovaného světa již nemůže nadále odrážet poměry z doby průmyslové revoluce, kdy se akcionáři v drtivé většině rekrutovali z blízkého okolí³⁶ a měli tak možnost pravidelně se osobně účastnit valné hromady společnosti. Rozvoj moderních telekomunikačních technologií umožnil nabývání akcií společností sídlících tisíce kilometrů daleko. Vzhledem k tomu, že náklady na osobní výkon akcionářských práv by v těchto případech často mnohonásobně převýšil hodnotu investice do společnosti, neřkuli případný zisk, uchylují se akcionáři stále více k hlasování nohama. Úprava na nadnárodní úrovni usnadňující akcionářům účast, kladení otázek a hlasování na valné hromadě bez nutnosti osobní účasti je proto výrazným přínosem jak pro akcionáře, tak pro společnosti samotné. Větší angažovanost akcionářů spolu přináší lepší kontrolu managementu a působí jako prevence zneužití prostředků společnosti managementem. Směrnice je tak další v řadě opatření, jež na komunitární úrovni reagují na korporátní skandály.

Směrnice si klade za cíl posílit práva akcionářů, a to zejména prostřednictvím následujících prostředků:

1. rozšíření pravidel o průhlednosti
2. hlasování na základě plné moci
3. možnosti účasti na valných hromadách elektronickými prostředky
4. zajištění možnosti vykonávat hlasovací práva přes hranice

Ad 1. Pravidla o průhlednosti, tj. o informacích, které společnosti povinně zveřejňují, upravuje již Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/34/ES ze dne 28. května 2001 o přijetí cenných papírů ke kotování na burze cenných papírů a o informacích, které k nim mají být zveřejněny a především pak směrnice Evropského

³⁶ Čech, Petr. Směrnice ES odstartovala reformu úpravy výkonu akcionářských práv. *Právní zpravodaj*. 2007, číslo 9/2007, str. 1.

parlamentu a Rady 2004/109/ES ze dne 15. prosince 2004 o harmonizaci požadavků na průhlednost týkajících se informací o emitentech, jejichž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu. První z uvedených směrnic se však zaměřuje na informace, jež společnosti musí uveřejňovat na trhu v souvislosti s obchodováním jejich cenných papírů, a tyto informace se tedy primárně netýkají otázek důležitých pro výkon akcionářských práv, zejména hlasování na valné hromadě. Předmětem druhé z uvedených směrnic (tzv. transparenční směrnice) je stanovení požadavků týkajících se zveřejňování pravidelných a průběžných informací o emitentech, jejichž cenné papíry jsou již přijaty k obchodování na regulovaném trhu umístěném nebo provozovaném v členském státě. Tyto pravidelné a průběžné informace jsou sice důležité pro valnou hromadu, podle uvedené směrnice ale tyto informace mají být zpřístupněny v členském státě emitenta. Předmětná směrnice naproti tomu v souvislosti s požadavkem na uveřejňování informací ukládá, aby společnosti používaly takové sdělovací prostředky, od nichž lze rozumně očekávat, že zprostředkují účinným způsobem informace veřejnosti v celé Evropské unii (čl. 5 odst. 2 směrnice 2007/36/ES). Navíc se jedná o požadavky na uveřejňování informací týkajících se nejen stavu společnosti, ale především otázek konání valné hromady, možností účasti na ní a jejího programu.

Ad 2. Zatímco elektronická (virtuální) účast na valné hromadě bude po nějakou dobu z technických důvodů i po účinnosti Směrnice stále ještě raritou, odstranění překážek účasti a hlasování na valné hromadě prostřednictvím zmocněnce na základě plné moci lze realizovat okamžitě. V otázkách hlasování na základě plné moci sleduje Směrnice několik cílů. Usiluje o odstranění překážek, jež by hlasování na základě plné moci činily těžkopádným a nákladným; zároveň však umožňuje přijmout členským státům a společnostem opatření proti možnému zneužití hlasování na základě plné moci.

Ad 3. Možnost účasti na valných hromadách elektronickými prostředky (virtualizace valné hromady) je převratné, ale velice důležité řešení otázky nejen přeshraničního, ale obecně distančního, výkonu akcionářských práv. V souladu s doporučením skupiny expertů na vysoké úrovni³⁷ a konzultací zvolila Směrnice pouze „umožňující“ úpravu, tj. stanovila členským státům povinnost umožnit společnostem

³⁷ The High Level Group of Company Law Experts. op. cit. sub pozn. 29. s. 49.

virtualizaci valné hromady, aniž by společností její konání nařizovala. Umožňuje tak společnostem podle svých technických možností postupně reagovat na potřeby zavedení elektronické účasti na valné hromadě, a to především s ohledem na technické vyřešení spolehlivé identifikace distančně hlasujícího akcionáře. Co se týká požadavků na technologickou vybavenost společností, Směrnice výslovně předpokládá, že každá společnost s kótovanými akciemi má své internetové stránky, na nichž může zveřejňovat informace pro akcionáře, a že umožní akcionářům elektronické doručování oznámení o plných mocích.

Ad 4. Vzhledem k neúspěšnému pokusu o přijetí páté směrnice, jež měla výrazněji harmonizovat evropské akciové právo, a tudíž k jeho stávající roztržitosti, je jedním z předpokladů umožnění přeshraničního výkonu práv akcionářů vyjasnění otázky, kdo je vlastně oprávněn k výkonu akcionářských práv. Tato otázka vyvstává u otevřených společnostech vlivem systémů násobné evidence dematerializovaných či imobilizovaných cenných papírů. V tomto ohledu bohužel Směrnice nedefinuje, kdo je osobou oprávněnou z výkonu akcionářských práv, ale ohledně určení osoby akcionáře odkazuje na úpravu rozhodného práva toho členského státu, v němž má společnost sídlo. Přeshraniční distanční výkon akcionářských práv předpokládá též harmonizaci předpisů umožňujících přesnou identifikaci oprávněných osob. Ohledně elektronické komunikace tak již učinila Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES ze dne 13. prosince 1999 o zásadách Společenství pro elektronické podpisy.

Členské státy byly povinny transponovat směrnici do národních právních řádů do 3. srpna 2009, vyjma ustanovení omezujícího zákaz udělit plnou moc osobám uvedeným v čl. 10 odst. 2 pododst. ii). U nich postačí, budou-li (za splnění některých dalších podmínek) transponována do 3. srpna 2012. Česká republika se zpozdila s transpozicí této Směrnice, když přenesení jejích požadavků do tuzemského právního řádu řešila až zákonem 420/2009 Sb. ze dne 5. listopadu 2009, jenž nabyl účinnosti 1. prosince 2009.

4.2 PRÁVO ÚČASTI NA VALNÉ HROMADĚ

4.2.1 NEJEDNOTNÝ POJEM AKCIONÁŘE NA EVROPSKÉ ÚROVNI

Hlídacími psy společností jsou jejich akcionáři. Oni se podílí svými investicemi na základním kapitálu, oni nesou konečné riziko návratnosti této investice nebo její ztráty. Jim proto přísluší rozhodovat o zásadních věcech společnosti výkonem akcionářských práv na valné hromadě. Problém však může nastat obzvláště u společností se zaknihovanými akciemi na majitele. Zde se mohou jednotlivé národní úpravy lišit v tom, koho opravňují k výkonu akcionářských práv. Akcionáři, zejména akcionáři přeshraniční, totiž často vlastní akcie prostřednictvím řetězce prostředníků. V centrální evidenci vlastníků akcií určitého emitenta může být zapsán jen poslední článek řetězce prostředníků, kterému také svědčí formální vlastnictví akcií.³⁸ Na národní právní úpravě pak závisí, zda práva spojená s akciemi (práva k akciím), včetně práva účasti a hlasování na valné hromadě, přizná konečnému akcionáři – investorovi, nebo formálnímu akcionáři zapsanému v centrální evidenci.

Skupina expertů na přeshraniční výkon hlasovacího práva v Evropě pod vedením Jaap Wintera sestavená v lednu roku 2009 holandským ministrem spravedlnosti, doporučila ve své zprávě³⁹ sjednotit ve všech státech Evropské unie pravidla o tom, kdo je oprávněným akcionářem k hlasování na valné hromadě, přičemž doporučila, aby jím byla osoba, která má co nejbližší ekonomický zájem na akciích. Tyto závěry přejala do svých doporučení i skupina expertů na vysoké úrovni.⁴⁰

³⁸ *Expert Group on Cross-Border Voting in Europe*. b.n. : Amsterdam, 2002. s. 2. Tuzemská úprava evidence zaknihovaných akcií je obsažena v zákoně č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu. V centrálním depozitáři, jenž by měl začít fungovat od 7. 7. 2010, by měli být koncoví akcionáři (vlastníci investičních nástrojů) vedeni na majetkovém účtu buď přímo v centrální evidenci, nebo v evidenci navazující na centrální evidenci (§ 94 ZPKT). Více než dvoustupňovou evidenci zákon nezná. Je však zřejmé, že na účtu vlastníků v navazující evidenci nebudou vždy vedeni skuteční koncoví akcionáři, a to i vzhledem k tomu, že osobami oprávněnými vést navazující evidenci jsou mimo jiné i zahraniční centrální depozitáře (§ 92 odst. 3 písm. e) ZPKT), které však zásadně vlastnické účty nevedou. K tomu viz Dědič, Jan. Zaknihované cenné papíry v současném českém právu. Aplikované právo. 1/2006. Praha : Aplikované právo 2006. s. 39.

³⁹ *Expert Group on Cross-Border Voting in Europe*.

⁴⁰ The High Level Group of Company Law Experts. op.cit. sub pozn. 29. s. 54 – 55.

Směrnice však oproti původnímu návrhu nevymezila oprávněného akcionáře⁴¹ a ponechala jeho určení národním úpravám /článek 2 písm. b) Směrnice/. Akcionáře přeshraničních společností, kteří by chtěli vykonávat vliv na dění ve společnosti, na jejímž základním kapitálu se finančně podílí, tak nechala v nejistotě ohledně způsobu, jakým tento vliv mohou uplatnit, popřípadě mohou-li jej vůbec uplatnit.

Přetrvávající nejednost v určení osoby oprávněné k účasti na valné hromadě podle mého názoru zůstává výraznou bariérou přeshraničního výkonu akcionářských práv a aktivizaci akcionářů k aktivní účasti na řízení společnosti. Investor, který bez znalosti právního řádu cizí země se může jen dohadovat, zda jím zakoupené akcie jej opravňují k účasti na valné hromadě, bude mít jen málo chuti zkoumat další podmínky výkonu svých práv. Podle citovaného návrhu skupiny expertů by přitom ani nebylo nutné, aby se všechny členské státy shodly na jednotném určení osoby, která by byla formálně oprávněna k výkonu akcionářských práv. Stačilo by pouze umožnit, aby koncový akcionář – investor měl vždy možnost rozhodovat, jakým způsobem se ohledně jeho akcií bude hlasovat, a to přinejmenším prostřednictvím udílení závazných pokynů obchodníkovi s cennými papíry, jehož prostřednictvím akcie drží, ohledně způsobu hlasování na valné hromadě společnosti. Z praktického hlediska by nebylo rozhodující, zda by pokyny udílel jako osoba přímo oprávněná k účasti na valné hromadě z titulu ekonomického i formálního (právního) vlastnictví akcií (jednalo by se tak vlastně o udělení plné moci nebo její upřesnění), nebo pouze z obligačního titulu k formálnímu vlastníkovi akcií.

4.2.2 ROZHODNÝ DEN A OSOBA OPRAVNĚNÁ K ÚČASTI NA VALNÉ HROMADĚ

Podle ustanovení § 155 odst. 1 ObchZ je právo akcionáře podílet se na řízení společnosti spojeno s akcií. Ustanovení § 156a odst. 1 ObchZ dále stanoví, že převodem akcie se převádějí všechna práva s ní spojená, pokud zákon nestanoví jinak. Následující odstavec téhož ustanovení pak podává výčet samostatně převoditelných práv. Právo účasti na řízení společnosti mezi nimi uvedeno není a není uvedeno ani v jiném zákoně. Stanovy tuzemských společností mohou pouze vyloučit možnost hlasování na valné

⁴¹ Čech, Petr. op.cit. sub pozn. 36.

hromadě pro prioritní akcie (viz § 159 odst. 3 ObchZ).⁴² Zde je omezení možnosti podílet se plně na řízení společnosti vyváženo přednostním právem na dividendu nebo podílu na likvidačním zůstatku. Z pohledu corporate governance stojí tedy v zájmu pozornosti především akcionář majitel kmenových akcií, na jehož účet jde konečný zisk i riziko. Pokud před účinností Novelu chtěly společnosti s kótovanými akciemi zajistit, aby se valné hromady účastnili výhradně akcionáři společnosti, mohly na základě ustanovení § 97 odst. 1 písm. e) ZPKT ve znění do 30. 11. 2009 podat zároveň se žádostí o výpis z evidence emise k rozhodnému dni pro konání valné hromady též příkaz k zápisu pozastavení výkonu práva vlastníků akcií nakládat se svými akciemi. Toto právo bylo možné pozastavit nejvýše na dobu sedmi dnů, což korespondovalo s ustanovením § 184 odst. 2 ObchZ ve znění do 30. 11. 2009, jež určovalo, že společnosti, které vydaly zaknihované akcie, mohou jako rozhodný den k účasti na valné hromadě stanovit maximálně sedmý kalendářní den přede dnem konání valné hromady.

Praxe blokování převodu akcií v době mezi rozhodným dnem a valnou hromadou se však stala terčem kritiky expertů corporate governance. Skupina expertů na přeshraniční výkon hlasovacího práva v Evropě uvádí ve své zprávě jako jedno z doporučení, aby členské státy zakázaly blokování převodu akcií jako jednu z podmínek účasti akcionáře na valné hromadě a oprávnění na ní hlasovat.⁴³ Směrnice pak v článku 7 odstavec 1 písmeno b) stanovila členským státům povinnost zajistit, aby akcionář nebyl v možnosti převádět akcie v době mezi rozhodným dnem a dnem konání valné hromady omezen jiným způsobem, než jakým převod akcií případně podléhá i mimo toto údobí. Novelou bylo následně při transformaci Směrnice do tuzemského právního řádu zrušeno citované oprávnění emitenta v § 97 odst. 1 písm. e) ZPKT.

Právo podílet se na řízení společnosti formou účasti na valné hromadě včetně hlasování na ní může být tedy odděleno od akcie, a tím i od osoby akcionáře, aniž by se tomu společnosti mohly bránit. Nejde přitom o samostatně převoditelné právo ve smyslu ustanovení § 156a ObchZ. Nelze je samostatně smluvně převádět, k jeho

⁴² Černá, Stanislava. op.cit. sub pozn. 16. s. 143.

⁴³ *Expert Group on Cross-Border Voting in Europe*. s. 5.

oddělení dochází jednorázově, vždy ve vztahu ke konkrétní valné hromadě, a to pouze jako důsledek převodu akcie v určitém období. Stojí přitom za pozornost, že rozsah, v jakém Směrnice zakázala blokování převodu akcií není odůvodněný uvedenou zprávou skupiny expertů ani úvodní částí Směrnice samé. Z odstavce 3 úvodní části Směrnice vyplývá, že zákaz je namířen proti takové úpravě, která znemožňuje převod pouze u těch akcií, ohledně nichž se akcionář hodlá zúčastnit valné hromady. Tento důvod uvádí i citovaná zpráva skupiny expertů. Směrnice však zakázala veškerá omezení převodu akcií platná pouze v době mezi rozhodným dnem a valnou hromadou. Vyloučila tak i možnost, kterou, jak bylo uvedeno výše, měly tuzemské společnosti před Novelou, to jest zablokovat veškerý převod akcií bez ohledu na to, zda se jejich akcionáři valné hromady hodlali zúčastnit, nebo ne. Nejsem si jistý, zda bylo nutno zasáhnout i svobodu společností v možnosti zvolit si, zda převod akcií v předmětném období omezí jednotně pro všechny akcionáře, či nikoli. V takovém případě by totiž akcionář nevolil mezi právem účastnit se valné hromady a možností převádět akcie. Pokud by volba mezi režimem omezení či neomezení obchodování v předmětném období byla ponechána úpravě vnitřních předpisů společnosti, a tedy rozhodnutí akcionářů, mohlo by se naopak jednat o další podnět pro akcionáře k účasti na rozhodování o takovéto úpravě. Na druhou stranu jsem si vědom toho, že argumenty pro úplný zákaz omezení obchodovatelnosti akcií v předmětném období jsou pádně podloženy potřebou pružně reagovat na změny na trhu, což by zvláště v období případné krize či nestability akciového trhu mohlo být pro společnost i její akcionáře nesmírně potřebné.

4.2.3 DŮSLEDKY PRO AKCIONÁŘE A SPOLEČNOSTI

V kontextu tuzemské právní úpravy může nabyvatel akcií v předmětném období smluvně zavázat převodce akcií oprávněného k účasti na valné hromadě buď k tomu, aby se valné hromady nezúčastnil, nebo mu udělit pokyny, jak hlasovat. Případné porušení takovýchto pokynů by však nemohlo způsobit neplatnost výkonu hlasovacího práva, když to svědčí ze zákona právě převodci, který byl akcionářem v rozhodný den. Pokud se valné hromady zúčastní bývalý akcionář a využije tak práva, jež mu zůstalo přechodně zachováno z titulu již zaniklé účasti na společnosti, bude jistě vázán nejen povinností nezneužít hlasovacího práva dle § 56a odst. 1 ObchZ, ale měl by být též

vázán povinností loajality vůči společnosti.⁴⁴ Nejlepším řešením by pak podle mého názoru bylo, aby bývalý akcionář oprávněný k účasti na valné hromadě při převodu akcií udělil jejich nabyvateli plnou moc k účasti na valné hromadě dle § 184 odst. 4 ObchZ.

Dlužno také podotknout, že u zaknihovaných akcií může práva účasti na valné hromadě vykonávat též osoba oprávněná k výkonu těchto práv vedená na majetkovém účtu v centrálním depozitáři⁴⁵ dle § 94 odst. 2 ZPKT; § 184 odst. 4 ObchZ. Touto osobou pak bude zpravidla zprostředkovatel – obchodník s cennými papíry nebo jiná osoba uvedená v § 92 odst. 3 ZPKT, která má v centrálním depozitáři zřízen účet zákazníka, na němž jsou v evidenci navazující na centrální evidenci vedeny na účtu vlastníka předmětné akcie. K oprávnění takové osoby vykonávat práva účasti na valné hromadě však bude potřeba, aby vlastník akcií uzavřel s touto osobou nejen smlouvu o úschově cenných papírů dle § 34 ZCP, jak ji předpokládá ustanovení § 110 odst. 1 ZPKT (neboť ta jej k této činnosti neopravňuje), ale též smlouvu o správě cenných papírů dle § 36 ZCP, nebo smlouvu o obhospodařování cenných papírů dle § 37a ZCP.⁴⁶

4.3 ROZDĚLENÉ HLASOVÁNÍ (SPLIT VOTE)

Nové znění § 184 ObchZ obsahuje po Novele v odstavci 6 ustanovení, podle něžž akcionář nemusí vykonat hlasovací práva spojená se všemi jeho akciemi stejným způsobem. To je jistě praktické v případech, kdy má akcionář akcie jedné společnosti na více majetkových účtech a práva s nimi spojená vykonávají různé osoby. Z citovaného ustanovení však vyplývá, že akcionář může i osobně vykonávat hlasovací právo tak, že ohledně části svých akcií bude hlasovat jiným způsobem, než ohledně akcií ostatních (tzv. *split vote*). V tomto směru šel tuzemský zákonodárce za požadavek Směrnice. Ta

⁴⁴ Černá, Stanislava. K vybraným otázkám návrhu směrnice o přeshraničním výkonu práv akcionářů (zejména k otázce jednorázového odtržení hlasovacího práva od akcie). in *Vzájemné ovlivňování komunitární úpravy a českého a slovenského obchodního práva na pozadí procesu jejich reformy*. s. 60 – 70. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta 2007. s. 65-66.

⁴⁵ Centrální depozitář by měl začít fungovat od 7. července 2010.

⁴⁶ Dědič, Jan. op. cit. sub pozn. 38. s. 38.

v čl. 10 odst. 2 výslovně umožňuje členským státům ponechat v účinnosti normy, podle nichž nelze hlasovat odlišně ohledně akcií vlastněných stejným akcionářem. Povinnost členským státům umožnit rozdělené hlasování ohledně akcií jednoho akcionáře ukládá Směrnice v článku 13 odst. 4 výslovně pouze ohledně akcionářů, kteří v rámci své podnikatelské činnosti drží akcie sice na své jméno, a jsou tak dle rozhodného právního řádu pokládáni za osoby oprávněné k výkonu práva účasti na valné hromadě, avšak tyto akcie drží na účet svých klientů. Jedná se o situaci nastíněnou v kapitole 4.2 této diplomové práce, tedy o dichotomii formálního a koncového akcionáře. Citované ustanovení článku 13 Směrnice spolu s ustanovením odstavce 5 téhož článku, jež členským státům zakazuje vztáhnout případné omezení počtu osob, jimž může akcionář udělit plnou moc, na formální akcionáře ohledně udílení plných mocí koncovým akcionářům nebo jim pověřeným osobám, má zajistit možnost výkonu hlasovacího práva koncovými akcionáři i ve státech, které koncové akcionáře za oprávněné osoby k výkonu tohoto práva nepovažují.

Umožnit hlasování ohledně různých akcií jediného akcionáře různým způsobem, je nutné i v případě, že rozhodné právo považuje koncového akcionáře za osobu oprávněnou k účasti na valné hromadě, avšak tento akcionář je zastoupen různými zástupci (nebo pokud ohledně části akcií vykonává hlasovací právo osobně a ohledně jiné části prostřednictvím zástupce). Nemusí být totiž vždy v silách akcionáře sjednotit hlasovací pokyny zástupcům. Akcionář, i v případě, že se neúčastní valné hromady osobně, nýbrž prostřednictvím zástupců, nemusí vždy pověřovat zástupce k účasti na valné hromadě speciální plnou mocí. Zástupcovo oprávnění účastnit se za akcionáře valné hromady a hlasovat na ní může vyplývat např. ze smlouvy o správě cenných papírů, přičemž správce je oprávněn a povinen vykonávat práva spojená pouze s akciemi, jež má ve správě. Ohledně jiných akcionářových akcií není práva s nimi spojená oprávněn vykonávat, a není ani povinen uzavřít s akcionářem dohodu o plné moci ohledně takových akcií.

Jiná je ovšem situace pokud jde o možnost, aby jedna osoba, ať již akcionář osobně nebo jeho zástupce, hlasovala ohledně části akcií jednoho akcionáře odlišně od akcií ostatních. Hlasovací právo na valné hromadě je spojeno s akcií (§ 180 odst. 2 ObchZ). Z tohoto pohledu tedy nepředstavuje rozdělené hlasování právně teoretický

problém, a v právní teorii již tato otázka byla řešena.⁴⁷ Hlasování na valné hromadě je však také úkon, o jehož povaze coby úkonu právního či úkonu sui generis se sice vedou spory, shoda nicméně převážně panuje v tom, že osoba, která úkon činí, by jej měla činit určitě a vážně. Požadavek určitosti a vážnosti je pro právní úkon výslovně stanoven v § 37 ObčZ, pro úkon sui generis jej pro nedostatek jiné úpravy dovodíme z citovaného ustanovení analogicky. V případě rozpolceného hlasování různými akciemi jednoho akcionáře toutéž osobou mohou o určitosti a vážnosti takového úkonu vyvstat vážné pochybnosti. Z pohledu corporate governance a účelu zákonné úpravy o působnosti valné hromady lze pak vznést proti rozpolcenému hlasování jednou osobou ještě vážnější námitky. Valná hromada coby nejvyšší orgán společnosti rozhoduje o zásadních otázkách osudu společnosti a volí osoby, jež společnost řídí a spravují. V působnosti valné hromady je též schvalování zásadních transakcí s majetkem společnosti. Proces svolání valné hromady je poměrně komplikovaný, nákladný a časově náročný. Blokování přijetí rozhodnutí strategickým rozdělováním hlasů by mohlo případně poškodit společnost nebo ostatní akcionáře. Přitom i akcionáři jsou do jisté míry zavázáni společností povinností loajality. V neposlední řadě by takové hlasování mohlo narazit na technické problémy při samotném hlasování. Jejich odstranění by mohlo znamenat nárůst nákladů a časové prodlevy, jež by opět šly k tíži společnosti, potažmo ostatních akcionářů.

V neposlední řadě je třeba poukázat na problematičnost takového rozpolceného hlasování ve vztahu k dalším ustanovením právního řádu. Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, zakotvuje v ustanovení § 159 odst. 1 právo akcionáře, který na valné hromadě hlasoval proti schválení vnitrostátní fúze, jež byla tímto hlasováním schválena, právo ze společnosti vystoupit.⁴⁸ Není mi zcela zřejmé, zda by toto právo akcionáři vzniklo i tehdy, kdyby proti hlasoval jen částí svých akcií, či třeba jen jedinou akcií – pro jistotu, aby si nechal otevřená zadní dvířka pro odchod ze společnosti. Svědčilo by mu toto právo jen ve vztahu k akciím,

⁴⁷ Ivana Štenglová in Štenglová, Ivana; Plíva, Stanislav; Tomsa, Miloš; a kolektiv. Op. cit. sub pozn. 32. s. 561-562.

⁴⁸ Podobně tentýž zákon umožňuje vystoupit akcionáři ze společnosti, pokud hlasoval proti schválení rozdělení (§ 318) nebo proti schválení změny právní formy (§ 376).

jimiž hlasoval proti, nebo ve vztahu ke všem jeho akciím, popřípadě svědčilo by mu toto právo vůbec? Podle mého názoru by mu toto právo svědčilo pouze ohledně akcií, jimiž hlasoval proti. Přijatelné a vzhledem k účelu citovaného ustanovení i správné by podle mne bylo takové řešení, že disponoval-li akcionář takovým počtem akcií, že pokud by byl všemi hlasoval proti návrhu a mohl ho tak zablokovat, on to však neučinil, nemělo by mu právo odkupu akcií příslušet vůbec.

Do nesnadné situace by pak takový způsob hlasování přivedl i notáře, který by o rozhodnutí valné hromady pořizoval zápis požadovaný ustanovením § 159 odst. 2 zákona č. 125/2008 Sb. (respektive § 318 odst. 2; § 376 odst. 2; § 382 odst. 2 citovaného zákona). Citovaná ustanovení požadují, aby notářský zápis o rozhodnutí valné hromady akciové společnosti obsahoval též jména akcionářů, kteří hlasovali proti schválení předmětné přeměny. V případě, že by někteří akcionáři hlasovali proti rozhodnutí jen částí svých akcií, měla by být podle mého názoru v notářském zápisu nad rámec požadavku zákona obsažena nejen jména akcionářů, kteří hlasovali proti, ale též počet akcií, kterými takto hlasovali.

4.4 ZASTOUPENÍ AKCIONÁŘE NA VALNÉ HROMADĚ

4.4.1 PROBLEMATIKA ZASTOUPENÍ AKCIONÁŘE Z POHLEDU CORPORATE GOVERNANCE

Jev racionální apatie akcionářů způsobující, že valných hromad společností, zvláště společností s kótovanými akciemi, se pravidelně účastní jen relativně malé množství akcionářů, má negativní vliv na efektivní řízení a správu společností. Akcionáři coby hlídací psi nevykonávají aktivní dozor nad managementem. Rozšiřování působnosti valné hromady, k němuž v tuzemském právním řádu došlo např. implementací článku 37 směrnice 2006/43/ES § 17 zákona č. 93/2009 Sb., o auditorech, jímž byla zakotvena působnost valné hromady akciové společnosti určit auditora společnosti, je sice významné pro posilování kontroly akcionářů nad managementem, avšak účinnost takové kontroly je závislá na tom, zda akcionáři kontrolu skutečně vykonávají, zda aktivně hlídají své investice. Jedním ze způsobů, jak může akcionář vykonávat tuto svoji úlohu, aniž by se musel aktivně fyzicky účastnit valné hromady, je

nechat se zastoupit zmocněncem. Určité usnadnění výkonu práva účasti na valné hromadě je Směrnicí nově zavedená možnost konání virtuální valné hromady, hlasovací právo lze vykonat též za pomoci institutu distančního hlasování.

4.4.2 ZPŮSOBILOST ZMOCNĚNCE

Hlasování na základě plné moci upravuje článek 10 Směrnice. Odstavec 1. požaduje, aby se akcionáři nemuseli účastnit valné hromady osobně, ale měli možnost nechat se zastoupit jakoukoli fyzickou či právnickou osobou, která pak má na valné hromadě stejná práva vyslovit se, klást otázky a hlasovat, jaká by měl akcionář, kterého zastupuje. Požadavek, že plnou moc může akcionář udělit jakékoli fyzické či právnické osobě je doplněn navíc výslovným příkazem členským státům zrušit veškeré právní normy, které omezují nebo umožňují společností omezit způsobilost zmocněnců obdržet plnou moc. Jedinou výjimkou může být požadavek, aby byl zmocněnec způsobilý k právním úkonům.

Zvláštní požadavek na způsobilost zmocněnce k právním úkolům náš právní řád neobsahuje, nicméně právní teorie dovozuje, že jednání na základě plné moci předpokládá uzavření smlouvy o zastoupení⁴⁹ (příkazní, resp. mandátní smlouvy) mezi zmocnitelem a zmocněncem, což vyžaduje způsobilost k právním úkonům obou smluvních stran.

Naše právní úprava se musela vyrovnat s požadavkem Směrnice, aby zastoupení akcionáře bylo umožněno jakoukoli fyzickou nebo právnickou osobou. Až do 31. listopadu 2009 obsahoval totiž obchodní zákoník v poslední větě § 184 odst. 1 ustanovení, podle nějž nemohl být zástupcem akcionáře na valné hromadě člen představenstva nebo dozorčí rady společnosti. Podle článku 15 Směrnice mohly členské státy, jejichž právní řád obsahoval k 1. červenci 2006 zákaz udělení plné moci členům správního, řídicího nebo dozorčího orgánu společnosti, odložit transpozici požadavku

⁴⁹ Jiří Švestka in Švestka, Jiří; Dvořák, Jan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. Svazek I. Páté, jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-468-0. s. 285. Dále též Knappová, Marta; Dvořák, Jan; Šustek, Petr in Eliáš, Karel; a kolektiv autorů. *Občanský zákoník*. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha : Linde Praha, a.s., 2008. s. 211.

Směrnice na zrušení těchto zákazů až k 3. srpnu 2012. Česká republika tuto podmínku splňovala, zákonodárce však této možnosti nevyužil. Bod 17. novely 420/2009 Sb. zrušil původní § 184 ObchZ. Nově formulovaný § 184 již zmíněný zákaz neobsahuje. Zákonodárce tak zvolil rozšiřující způsob transpozice Směrnice, když zákaz zastupování akcionáře členem správního, řídicího nebo dozorčího orgánu rozšířil na všechny akciové společnosti, nejen na ty, jejichž akcie jsou obchodovány na regulovaném trhu. Tuzemský zákonodárce navíc bodem 1. novely zrušil podobný zákaz i pro zastupování společníka společnosti s ručením omezeným jednatelem nebo členem dozorčí rady společnosti.

4.4.3 KONFLIKT ZÁJMŮ

Při účasti akcionáře na valné hromadě prostřednictvím zmocněnce narážíme nutně na problém případného konfliktu, jenž může nastat mezi zájmy zmocnitele – akcionáře a zmocněnce. Otázka konfliktu zájmů při zastoupení není pochopitelně výhradním problémem zastupování na valné hromadě, ale problémem zastupování obecně, problematika zastoupení akcionáře na valné hromadě však vykazuje určité typické případy konfliktu zájmů, a proto existuje snaha o její zvláštní úpravu. Obecná problematika konfliktu zájmů při soukromoprávním zastoupení je v tuzemském právním řádu upravena v § 22 odst. 2 ObčZ jenž stanoví, že zastupovat jiného nemůže ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. Pro zastoupení akcionáře na valné hromadě pak obchodní zákoník ve znění účinném do 30. listopadu 2009 stanovil v ustanovení § 184 odst. 1 dokonce přímý zákaz zastoupení akcionáře členem statutárního orgánu nebo dozorčí rady společnosti. Šlo tak o přísnější ustanovení než citované obecné ustanovení občanského zákoníku, když občanský zákoník vylučuje zastoupení jen v případě, kdy konflikt zájmů skutečně existuje, nikoli v případech pouhé možnosti existence střetu zájmů. Důvodem, proč obchodní zákoník zakazoval zastoupení akcionáře nebo společníka na valné hromadě členem statutárního nebo dozorčího orgánu společnosti za všech okolností bylo jistě zvýšené riziko konfliktu zájmů zmocněnce a zmocnitele. Akcionáři nemohou přímo ovlivňovat a řídit obchodní

vedení společnosti. To je úkolem a výlučnou působností představenstva.⁵⁰ Nástrojem, kterým akcionáři a společníci vykonávají vliv na společnost, je především účast na valné hromadě spojená s právem klást otázky a hlasovat. Vliv na obchodní vedení společnosti vykonávají nepřímo skrze určení personálního obsazení statutárního orgánu. Hlasování o těchto otázkách pak představuje nejmarkantnější případ, kdy může dojít ke konfliktu zájmů mezi zmocnitelem – akcionářem a zmocněncem – členem statutárního orgánu. Mají-li tedy akcionáři efektivně plnit roli hlídacích psů, a je-li jejich hlavním nástrojem v plnění této úlohy účast na valné hromadě a výkon práv s tím spojených, je jistě namístě omezit možnost, aby při výkonu této funkce byli zastoupeni těmi, které mají hlídat a řídit.

Směrnice oproti tomu nepřipouští zákaz udělení plné moci k zastoupení akcionáře na valné hromadě členy řídicích nebo dozorcích orgánů. I to má svoji logiku, uvážíme-li cíl a zaměření Směrnice. Ta má především usnadnit přeshraniční výkon akcionářských práv ve společnostech s kótovanými akciemi. Problematika právní úpravy zde stojí před typickým problémem corporate governance: Na jedné straně snaha ochránit zájmy akcionářů a neoslábit jejich hlídací úlohu vůči managementu tím, že by byli při této úloze managementem zastoupeni, na druhé straně snaha o aktivizaci akcionářů a usnadnění akcionářům výkon této jejich role.

Nicméně i Směrnice předvídá možnost konfliktu zájmů mezi akcionáři a členy správních, řídicích nebo dozorcích orgánů společnosti. V článku 10 odst. 3 však taxativně stanoví způsoby, jakými lze možnému střetu zájmů předcházet. Členské státy tak mohou pro případy možného střetu zájmů stanovit následující omezení:

1. Nařídít, aby zmocněnec oznámil konkrétní skutečnosti, jež by mohly být významné pro posouzení nebezpečí konfliktu zájmů.
2. Omezit nebo vyloučit výkon hlasovacích práv prostřednictvím zmocněnce bez zvláštních hlasovacích pokynů pro každé usnesení.

⁵⁰ Viz ustanovení § 194 odst. 4 ObchZ pro akciovou společnost a § 135 odst. 2 ve spojení s § 195 odst. 4 ObchZ pro společnost s ručením omezeným.

3. Omezit nebo vyloučit možnost, aby zmocněnec udělil substituční plnou moc třetí osobě. To se nevztahuje na zmocnění člena statutárního orgánu nebo zaměstnance právnické osoby - zmocněnce.

Vzhledem k tomu, že mezi taxativně uvedenými důvody není možnost zcela vyloučit zastoupení akcionáře na valné hromadě členem řídicího nebo dozorčího orgánu, Novela takového omezení z obchodního zákoníku odstranila. Od 1. prosince 2009 tak již zákaz zastoupení akcionáře na valné hromadě členem představenstva nebo dozorčí rady neplatí. Tuzemský zákonodárce odstranil uvedený zákaz v rámci transpozice Směrnice rozšiřujícím způsobem, když jej zrušil pro všechny akciové společnosti, nejen pro společnosti s kótovanými akciemi, na něž dopadá požadavek Směrnice. Z možností řešení konfliktu zájmu mezi akcionáři a členy představenstva nebo dozorčí rady tuzemský zákonodárce využil první z uvedených možností, jež Směrnice nabízí. Nové ustanovení § 184 odst. 5 ObchZ ukládá zmocněnci povinnost oznámit v dostatečném předstihu před konáním valné hromady akcionáři veškeré skutečnosti, které by mohly mít pro akcionáře význam při posuzování, zda v daném případě hrozí střet jeho zájmů a zájmů zmocněnce. Totéž ustanovení dále zavádí zpřísnující podmínku pro zmocněnce – členy orgánů společnosti. Ti mohou přijmout zmocnění akcionářem, pouze pokud uveřejní informace o možném střetu zájmů spolu s pozvánkou na valnou hromadu nebo s oznámením o jejím konání. Uvedenými orgány, jejichž členové musí splnit uvedenou povinnost, budou jistě představenstvo a dozorčí rada. Jen v souvislosti s nimi hovoří obchodní zákoník na několika místech o členech těchto orgánů. Valná hromada je sice také orgánem akciové společnosti, akcionáři však nebývají, a v obchodním zákoníku nikde výslovně nejsou, označováni za členy valné hromady. Zákaz zastoupení akcionáře libovolným jiným akcionářem by navíc postrádal smysluplný účel. Akcionář by navíc jen stěží měl možnost nechat uvést relevantní informace o možném střetu zájmů do pozvánky na valnou hromadu nebo do textu oznamujícího její konání, když svolávání valné hromady je v působnosti představenstva (§ 184a odst. 1 ObchZ ve znění Novely).

Konflikt zájmů je však pochopitelně možný i mezi akcionáři navzájem. V rozporu tak mohou být především zájmy většinového a menšinových akcionářů. Směrnice tento konflikt předpokládá. V 3. odstavci článku 10 uvádí příkladný výčet

osob, u nichž coby zmocněnců může typicky vyvstat problém střetu zájmů se zájmy akcionáře. Kromě členů správního, řídicího nebo dozorčího orgánu společnosti, na něž pamatuje tuzemský zákonodárce, k nim patří i ovládající akcionář společnosti a členové jeho správního, řídicího nebo dozorčího orgánu, dále pak jakákoli osoba ovládaná ovládajícím akcionářem a členové jejího správního, řídicího nebo dozorčího orgánu. Mezi osoby s možným konfliktem zájmů řadí Směrnice i zaměstnance a auditory společnosti a zaměstnance a auditory ovládajícího akcionáře a všech jím ovládaných subjektů.

Vzhledem k tomu, že nezpůsobilost zmocněnce zastupovat zmocnitele v případě konfliktu zájmů je v občanském zákoníku zařazena mezi obecná ustanovení části první (§ 22 odst. 2 ObčZ) a nikoli v ustanoveních upravujících příkazní smlouvu, domnívám se, že je třeba tento zákaz brát v úvahu i v případě, že se závazkový vztah zmocnitele a zmocněnce bude řídit režimem obchodního zákoníku, v případě mandátní smlouvy mezi akcionářem a členem statutárního orgánu dle § 261 odst. 3 písm. f) ObchZ, v případě dvou akcionářů dle § 261 odst. 3 písm. a) ObchZ, či na základě písemné dohody zmocnitele a zmocněnce dle § 262 odst. 1. Je sice pravdou, že plná moc k účasti na valné hromadě není obecnou plnou mocí k právním úkonům, nýbrž plnou mocí speciální, a citované ustanovení § 22 odst. 2 občanského zákoníku se týká problematiky obecného zastoupení k právním úkonům, nicméně z nedostatku jiné úpravy se použije analogicky i na zastupování k účasti na valné hromadě.⁵¹

Otázkou pak je, zda ustanovení § 184 odst. 5 ObchZ ve znění novely 420/2009 Sb. je možné vyložit tak, že za předpokladu, že zmocněnec stanoveným způsobem zmocniteli – akcionáři oznámí relevantní informace týkající se možného střetu zájmů a akcionář mu plnou moc k zastupování na valné hromadě udělí, zmocněnec může akcionáře zastupovat i pokud ke střetu zájmů skutečně dojde. Podle mého názoru nelze z textu tohoto ustanovení dovodit, že by podle zásady *lex specialis derogat legi generali* vylučoval aplikaci zákazu v § 22 odst. 2 občanského zákoníku. § 184 odst. 5 ObchZ ve znění novely 420/2009 Sb. totiž neřeší otázku

⁵¹ Ivana Štenglová in Štenglová, Ivana; Plíva, Stanislav; Tomsa, Miloš; a kolektiv. op. cit. sub pozn. 32. s. 604.

přípustnosti zastoupení při konfliktu zájmů, ale pouze stanoví povinnost potencionálnímu zmocněnci oznámit v dostatečném předstihu akcionáři relevantní informace, na jejichž základě by se akcionář mohl informovaně rozhodnout, zda plnou moc udělit, či ne. Jazykovým a systematickým výkladem citovaných ustanovení proto docházím k závěru, že v případě konfliktu zájmů mezi zmocnitelem – akcionářem a zmocněncem není zastoupení možné. To by ovšem bylo v rozporu s ustanovením čl. 10 odst. 3 Směrnice, jež umožňuje řešit otázky konfliktu zájmů pouze citovanými taxativně vypočtenými způsoby a výslovně zakazuje členským státům jakkoli jinak omezovat výkon práv akcionáře skrze zmocněnce. Domnívám se, že úmysl zákonodárce nebyl jít proti obsahu Směrnice, a že se pouze jedná o nedokonalou transpozici do našeho právního řádu. Pro zachování účelu Směrnice bychom si možná mohli pomoci srovnávacím eurokonformním výkladem s tím, že s ohledem na text Směrnice je třeba ustanovení § 184 odst. 5 chápat tak, že v případě splnění podmínek v něm uvedených je zastoupení akcionáře zmocněncem možné i v případě konfliktu zájmů. Jsem si ovšem vědom toho, že proti takovému výkladu lze vznést přinejmenším dvě námitky: Za první, srovnávací výklad patří k tzv. nadstandardní interpretační metodě⁵² a měl by být použit až v případě, že jazykovým ani systematickým výkladem není možné příslušnou normu vyložit.⁵³ Za druhé Směrnice se dle svého čl. 1 odst. 1 vztahuje pouze na společnosti, jejichž akcie jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu umístěném nebo provozovaném v členském státě, a nikoli na všechny akciové společnosti. Metodou srovnávacího eurokonformního výkladu bychom se tak mohli dostat do situace, kdy bychom jeden zákonný text vykládali jako dvě odlišné právní normy, z nichž jedna by měla za následek derogaci jiné právní normy, zatímco druhá nikoli.

Nejvyšší soud vydal 24. února 2009 rozhodnutí ve věci vedené pod spisovou značkou 29 Cdo 3864/2008, v níž se vyslovuje k problematice střetu zájmů členů statutárního orgánu společnosti. V uvedeném případě šlo sice o konflikt mezi zájmy jednatele a společníka v jedné osobě při uzavírání smlouvy se společností, jejímž

⁵² Gerloch, Aleš. Teorie práva. 4. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2007. s. 146 a 150.

⁵³ Podobně viz právní názor Ústavního soudu vyslovený ve stanovisku pléna Ústavního soudu č. Pl. ÚS – st. 1/96. Výklad e ratione legis připouští pouze v případě nejasnosti a nesrozumitelnosti doslovného znění nebo v případě rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost.

jménem jednal, a nikoli o konflikt zájmů mezi společníkem (akcionářem) a členem statutárního orgánu, odůvodnění judikátu se však dotýká problematiky střetu zájmů členů statutárního orgánu v obecnější rovině. V odůvodnění se uvádí, že členům představenstva je v § 194 odst. 5 ObchZ uložena povinnost vykonávat svou působnost s náležitou péčí, přičemž „součástí náležité péče je mimo jiné i to, že člen představenstva dává při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat (povinnost loajality).“ Povinnost loajality členů představenstva vůči společnosti se v obecné rovině jistě uplatní nejen na střet zájmů mezi členy představenstva a společností, ale zakládá povinnost členů představenstva hájit zájmy společnosti za všech okolností. Kritériem povinnosti loajality lze pak posuzovat i pravidla chování v případě střetu zájmů, neboť tato problematika je ve skutečnosti podmnožinou problematiky povinnosti loajality. Z odůvodnění uvedeného judikátu by se snad dalo dovodit, že úprava povinnosti loajality členů představenstva zakotvená především v ustanoveních § 194 odst. 5, § 196a ObchZ má komplexní povahu a coby úprava speciální vylučuje aplikaci obecných ustanovení o střetu zájmů v § 22 odst. 2 ObčZ. V tomto pojetí došlo Novelou pouze k dílčí modifikaci této komplexní úpravy, když otázka střetu zájmů akcionáře a člena představenstva nebo dozorčí rady je teď nově řešena namísto absolutního zákazu zastoupení v § 184 odst. 1 ObchZ ve znění do 30. 11. 2009 pouze povinností oznámit akcionáři skutečnosti podstatné pro posouzení případného střetu zájmů zakotvenou v nově formulovaném ustanovení § 184 odst. 5 ObchZ ve znění Novelu.

Domnívám se, že transpozice Směrnice ohledně řešení možného konfliktu zájmů si zasloužila poněkud lepší úpravu, než jaká byla provedena Novelou. Vzhledem k existenci citovaného ustanovení § 22 ObčZ bylo podle mého názoru vhodné jeho použití pro zastoupení na valné hromadě akciové společnosti výslovně derogovat. Otázkou také je, nakolik slučitelná je s textem Směrnice úprava Novelou nově formulovaného odstavce 5 § 184 ObchZ, který stanoví, že „zmocněnec je povinen oznámit v dostatečném předstihu před konáním valné hromady akcionáři *veškeré skutečnosti*, které by mohly mít pro akcionáře význam při posuzování, zda v daném případě hrozí střet jeho zájmů a zájmů zmocněnce.“ Směrnice oproti tomu v článku 10 odstavec 3 písmeno a) hovoří o tom, že „členské státy mohou nařídit, aby zmocněnec

oznámil *některé konkrétní skutečnosti*.“ Z citovaného textu Směrnice mi spíše plyne závěr, že pokud se členské státy rozhodly upravit možný střet zájmů tímto způsobem, očekávalo se, že stanoví alespoň příkladný výčet skutečností, jež by měl zmocněnec zmocniteli povinnost oznámit. Formulace přijatá Novelou je poměrně široká a neurčitá, a založí podle mého názoru nutnost zpřesňujícího judikatorního výkladu.

Za zmínku v této souvislosti stojí též skutečnost, že zákon 420/2009 Sb. v části první, článku 1., bodu 1. zrušil druhou větu v § 126 ObchZ. Ta zakazovala jednatelům a členům dozorčí rady společnosti s ručením omezeným zastupovat společníka na valné hromadě společnosti. Zákonodárce zde přitom žádnou informační povinnost o možném střetu zájmů neuložil a ani žádným jiným způsobem možný konflikt zájmů při zastupování na valné hromadě společníka na valné hromadě společnosti s ručením omezeným neřeší. V případě konfliktu zájmů se tudíž podle mého názoru aplikuje citované ustanovení § 22 odst. 2 občanského zákoníku a zastoupení v takovém případě nebude možné.

4.4.4 UDĚLENÍ PLNÉ MOCI VÍCE OSOBÁM

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 29 Odo 215/2002, vyslovilo právní názor, že „nelze připustit výkon práv na valné hromadě společně více osobami,“ tj. že pro zastupování akcionáře na valné hromadě nepřichází v úvahu, aby za něj ohledně týchž akcií jednalo a hlasovalo více zástupců. Toto omezení bude možné zachovat i nadále, neboť Směrnice v čl. 10 odst. 2 výslovně připouští, aby členské státy omezily počet osob, jimž může akcionář udělit plnou moc pro kteroukoli jednu valnou hromadu. Výjimkou je pouze situace, kdy má akcionář akcie společnosti na více než jednom majetkovém účtu. Akcionář pak může udělit plnou moc různým osobám pro akcie na každém z majetkových účtů. I zde se však jistě nadále uplatní pravidlo dovozené v citovaném judikátu Nejvyššího soudu analogicky z § 156 odst. 9 ObchZ, že ohledně stejných akcií nemůže vykonávat práva na valné hromadě společně více osob. Citovaný judikát vychází v odůvodnění z analogie k úpravě výkonu akcionářských práv spoluvlastníky akcií a jako hlavní důvod nepřipustnosti zastoupení dvěma zástupci jednajícími společně uvádí obavu z výskytu situací, kdy by zmocněnci činili navzájem si odporující úkony, zejména kdyby ohledně týchž akcií hlasoval každý

z nich jiným způsobem. Jakkoli se tato obava může jevit lichou, neboť pokud by společně jednající zástupci neučinili společný nerozporuplný projev vůle, stačilo by k jejich neurčitému projevu nepřihlédnout, analogie s úpravou § 156 odst. 9 ObchZ, již se zákonodárce snaží zjevně předejít podobnému problému, je jistě dostatečně pádný argument pro důvodnost názoru vysloveného Nejvyšším soudem v uvedeném judikátu. Z hlediska corporate governance a problematiky aktivizace akcionářů se nicméně jedná o překážku, další specifické omezení při zastoupení akcionáře na valné hromadě oproti obecné úpravě zastoupení. Ačkoli se zdá, že judikatura Nejvyššího soudu v tomto ohledu je dostatečně známá,⁵⁴ přesto se jistě v praxi budou vyskytovat případy, kdy kvůli tomuto omezení nebude umožněn akcionáři výkon práva z důvodu zastoupení více zmocniteli zároveň. Z pohledu corporate governance je však stejně dobře obhajitelné i stanovisko Nejvyššího soudu. Opustíme-li totiž úzký pohled zájmů akcionářů vycházející z modelu maximalizace a vezme v úvahu zájmy společnosti, pak omezení zastoupení akcionáře (resp. těchž akcií jednoho akcionáře) více zároveň jednajícími osobami dozajista přispívá k větší stabilitě a právní jistotě ohledně platnosti usnesení přijatých na valné hromadě. Připuštění zastoupení více zmocněnci zároveň by totiž mohlo sloužit jako obstrukční nástroj, kdy záměrně neurčité jednání těchto zástupců, na něž by společnost byla nucena reagovat rozhodnutím, kterým by takové jednání buď připustila, či nepřipustila, či by jej byla nucena nějakým jiným způsobem interpretovat, mohlo později sloužit jako záminka k napadnutí průběhu valné hromady a rozhodnutí na ní přijatých.

4.4.5 NÁLEŽITOSTI PLNÉ MOCI

Novela umožnila zastupování akcionáře na valné hromadě i bez udělení plné moci. Nové znění § 184 odst. 1 ObchZ stanoví možnost zastoupení akcionáře na valné hromadě, byl však vypuštěn dovětek, že se tak děje na základě písemné plné moci. Je tak dán prostor zastoupení zákonnému zástupci a zástupci z rozhodnutí soudu, bez písemné plné moci.

⁵⁴ Knappová, Marta; Dvořák, Jan; Šustek, Petr in Eliáš, Karel; a kolektiv autorů. op.cit. sub pozn. 49. s. 225.

Náležitosti plné moci pro zastoupení akcionáře na valné hromadě jsou nově upraveny v § 184 odst. 4 ObchZ. Zákonodárce ponechal požadavek písemné formy plné moci. Byla tak ponechána úprava, která je konformní s požadavkem Směrnice. Ta totiž v čl. 11 odst. 2 stanoví členským státům povinnost zajistit (byť jen pro společnosti s kótovanými akciemi), aby plné moci k zastupování akcionáře na valné hromadě měly písemnou formu.

Tuzemský zákonodárce využil ustanovení čl. 10 odst. 2 Směrnice, jež umožňuje omezit udělení plné moci pro jednu valnou hromadu, anebo několik valných hromad ve vymezené době. Nový § 184 odst. 4 ObchZ uzákonil jako formální náležitost plné moci vedle písemné formy též požadavek, aby z plné moci vyplývalo, zda byla udělena pro zastoupení na jedné nebo na více valných hromadách v určitém období.

4.4.6 POŽADAVEK PÍSEMNOSTI A PLNÁ MOC V ELEKTRONICKÉ PODOBĚ

Formality spojené s udělováním a oznamováním plných mocí stanoví Směrnice v článku 11. Tuzemský zákonodárce je promítl zčásti do obchodního zákoníku a upravil tak náležitosti plných mocí společně pro všechny akciové společnosti, zčásti do zákona o podnikání na kapitálovém trhu, čímž tyto požadavky omezil pouze na společnosti se sídlem v České republice, jejichž akcie byly přijaté k obchodování na regulovaném trhu v některém z členských států Evropské unie.

Směrnice v článku 11 stanoví jednotnou písemnou formu plné moci, respektive ukládá členským státům, aby, jak již bylo zmíněno výše, zajistily ve svých právních řádech povinnost písemné formy plné moci. Směrnice dále ukládá členským státům umožnit akcionářům udělovat plnou moc elektronickými prostředky a elektronicky ji také společnosti oznamovat. Členské státy mají zajistit, aby každá společnost nabídla akcionářům alespoň jeden způsob, kterým by akcionáři mohli společnosti oznamovat udělení plné moci.

Ze dvou ustanovení čl. 11 odst. 1 a odst. 2 Směrnice, jež požadují, aby akcionáři měli možnost udělit plnou moc elektronicky a zároveň, aby plná moc byla písemná, lze dovodit, že Směrnice předpokládá, že písemnou formu je možno zachovat i při použití elektronických prostředků. Tuzemský právní řád výslovně umožňuje zachování písemné

formy při použití elektronických prostředků v ustanovení § 40 odst. 4 ObčZ. Písemná forma je zachována za předpokladu, že elektronické prostředky umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která jej učinila. Z toho vyplývá, že plnou moc pro zastupování na valné hromadě je možno udělit též elektronicky, pokud to stanoví společnosti nevylučují. Na tom pro většinu akciových společností nezměnila nic ani Novela. Požadavek na umožnění udělení a oznámení o udělení plné moci elektronicky byl totiž transformován nikoli pomocí ustanovení obchodního zákoníku, ale zákonem o podnikání na kapitálovém trhu. V tomto bodu zákonodárce opustil rozšiřující formu transpozice.

Směrnice v článku 11 pojmově rozlišuje udělení plné moci a oznámení o udělení plné moci společnosti, přičemž obojí musí být akcionářům, respektive jejich zástupcům, umožněno učinit elektronicky. Tvůrci Směrnice tak pamatovali na to, že samotná možnost udělení písemné plné moci v elektronické podobě by ještě sama o sobě nezaručovala, že by zmocněnec skutečně byl připuštěn k výkonu práva jménem akcionáře. Směrnice v článku 2 písm. c) definuje plnou moc jako „oprávnění fyzické nebo právnické osoby akcionářem k výkonu některých nebo všech práv akcionáře na valné hromadě jeho jménem.“ Toto oprávnění je však potřeba k efektivnímu výkonu práva společnosti prokázat, doručit.

Plnou mocí se v české právní vědě⁵⁵ rozumí osvědčení o oprávnění zmocnitele jednat za zmocněnce a plní především legitimační funkci. Stejně jako pojetí plné moci v případě Směrnice, i zde je zpravidla toto osvědčení potřeba doručit nebo prokázat osobě, již je adresováno. Jak již bylo uvedeno výše, možnost udělení plné moci k zastoupení akcionáře na valné hromadě a její náležitosti upravil tuzemský zákonodárce jednotně pro všechny akciové společnosti v ustanovení § 184 odst. 4 ObchZ. Požadavek Směrnice na udělení plné moci a oznamování o jejím udělení elektronickou formou omezil na společnosti s kótovanými akciemi. Částí druhou, článkem II, bodem 9. Novelou byla do zákona 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu na konec odstavce 4 § 120 vložena věta: „Emitent podle § 118 odst. 1 písm. a)

⁵⁵ Knappová, Marta; Dvořák, Jan; Šustek, Petr in Eliáš, Karel; a kolektiv autorů. op. cit. sub pozn. 49. s. 224.

zajistí možnost oznamování udělení plné moci k zastupování na valné hromadě nebo obdobném shromáždění vlastníků cenných papírů, jakož i její odvolání zmocnitelem, elektronickým prostředkem.“ Emitentem podle § 118 odst. 1 písm. a) je společnost se sídlem v České republice, jejíž akcie byly přijaty k obchodování na regulovaném trhu, tj. společnost, jež je objektem úpravy Směrnice. Ustanovení Novely na rozdíl od Směrnice výslovně upravuje pouze elektronické oznamování o udělení plné moci, nikoli elektronické udělení samotné. Udělením plné moci, jak se o něm hovoří ve Směrnici, bude třeba vzhledem k tuzemské právní doktríně rozumět vystavení osvědčujícího dokumentu (plné moci). Možnost udělení plné moci v elektronické podobě tuzemský zákonodárce opoměl upravit. Vzhledem k možnosti konverze dokumentů z listinné do elektronické podoby v kombinaci požadavku některých společností na ověření podpisu na plné moci existuje možnost, aby společnosti formálně naplnily požadavek citovaného ustanovení zákona, nikoli však požadavek Směrnice. Tomuto problému se hodlám věnovat podrobněji níže v kapitole 4.4.9 v souvislosti s požadavkem stanov na úřední ověření podpisu na plné moci.

4.4.7 DORUČENÍ ELEKTRONICKÉ PLNÉ MOCI SPOLEČNOSTI

Plnou mocí v listinné podobě se zmocněnec může legitimovat přímo na valné hromadě. Pokud je však plná moc udělena elektronicky, je potřeba technicky zajistit prokázání takové plné moci společnosti. Směrnice blíže nespécifikuje, jakými technickými prostředky se tak má stát, ukládá však členským státům, aby za prvé umožnily společností přijmout oznámení o udělení plné moci elektronickými prostředky – stát tedy nesmí klást společností žádné překážky, jež by přijetí oznámení znemožňovaly, a za druhé zajistit, že každá společnost nabídne svým akcionářům alespoň jeden účinný způsob oznámení elektronickými prostředky. Oznámení o udělení plné moci tak může učinit buď akcionář – zmocnitel nebo zmocněnec, a to buď zasláním oznámení o udělení plné moci nebo plné moci samotné veřejnou datovou sítí na elektronickou adresu společnosti, nebo přímo v místě valné hromady bude potřeba zajistit technické vybavení pro presentaci plné moci na datovém mediu.

V případě oznámení uskutečněného na elektronickou adresu společnosti bude jistě vhodné zvolit takový způsob, který by akcionáři nebo zmocněnci zajistil ověření

toho, že plná moc byla společnosti skutečně doručena. Ohledně doručování elektronických zpráv a dokumentů obsahuje tuzemská hmotněprávní úprava v současné době výslovně pouze ustanovení o doručování elektronických datových zpráv mezi datovými schránkami dvou subjektů. Ustanovení § 18a odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb. stanoví, že dokument zaslaný z datové schránky fyzické nebo právnické osoby do datové schránky jiné fyzické nebo právnické osoby je doručen okamžikem, kdy jeho převzetí potvrdí odesílateli adresát prostřednictvím své datové schránky. Pokud má tedy akcionář nebo zmocněnec zřízenou datovou schránku a on i společnost mají v datové schránce aktivovanou možnost doručování dokumentů mezi datovými schránkami fyzických a právnických osob navzájem (tzv. poštovní datové zprávy), je možné pro doručení oznámení o udělení plné moci subsidiárně použít úpravu § 18a odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb.⁵⁶ Vzhledem k dosavadnímu omezenému využívání datových schránek k tomuto druhu komunikace však bude aplikace citované úpravy alespoň prozatím jen velmi omezená. Všechny akciové společnosti s registrovaným sídlem na území České republiky, coby subjekty zapisované do obchodního rejstříku, mají sice povinně zřízeny datové schránky,⁵⁷ nicméně pro příjem poštovní datové zprávy by si musely tuto službu v datové schránce dobrovolně aktivovat, pro odesílání poštovních datových zpráv by navíc musely uzavřít smlouvu s monopolním provozovatelem datových schránek Českou poštou, s.p. Fyzické osoby využívají datové schránky zatím jen výjimečně, o službě poštovních datových zpráv přitom platí to samé jako u právnických osob.⁵⁸ Vedle speciální úpravy doručování prostřednictvím datových schránek existuje obecná úprava doručování mezi subjekty soukromého práva v § 45 ObčZ, která stanoví, že „projev vůle působí vůči nepřítomné osobě od okamžiku, kdy jí dojde“. Toto ustanovení je ohledně listinných zásilek judikatorně konstantně vykládáno tak, že jsou doručeny v momentě, kdy dojdou do sféry dispozice adresáta, tj. doručením dopisu či telegramu, obsahujícího projev vůle, do bytu adresáta či do jeho poštovní

⁵⁶ Tato možnost by měla být v systému datových schránek zprovozněna od 1. 7. 2010. Do 30. 6. 2010 lze poštovní datovou zprávou posílat pouze faktury či obdobné žádosti o zaplacení. (Viz <http://www.datoveschranky.info/clanek/314/>, údaj je z 16. 5. 2010).

⁵⁷ § 5 odst. 1 zákona č. 300/2008 Sb.

⁵⁸ Autor diplomové práce je ke dni 16. 5. 2010 jedinou fyzickou osobou jménem Petr Kolář, která má zřízenou datovou schránku, ačkoli se jedná o poměrně běžné jméno.

schránky, popř. i vhozením oznámení do poštovní schránky o uložení takové zásilky.⁵⁹ Tato zásada jistě obecně platí i na doručování písemného projevu vůle v elektronické podobě,⁶⁰ nicméně specifika elektronické, především emailové, komunikace podle mého názoru vyžadují ještě další zpřesnění toho, co je možno považovat za okamžik doručení a jakým způsobem je tuto skutečnost možno prokázat. Pokud je mi známo, nebyla tato otázka ještě judikatorně komplexněji řešena.⁶¹ Předpisy doručování v civilním procesu spojují doručení do emailové schránky se zpětným potvrzením adresáta o tom, že zprávu obdržel,⁶² nicméně vzhledem k tomu, že se jedná o předpis veřejného práva, nelze jej podle mého názoru pro doručování oblastí soukromého práva použít ani analogií legis.

Vzhledem k tomu, že společnosti s kótovanými akciemi mají povinnost přijímat oznámení o udělení plné moci elektronicky, nezbyvá než uzavřít, že pro nedostatek subsidiární právní úpravy by bylo vhodné, aby společnosti upravili otázku doručování elektronických plných mocí společnosti ve stanovách. Ty by mohly například určit emailovou adresu, na niž je možné oznámení zasílat, stejně jako povinnost společnosti potvrdit odesílateli přijetí oznámení. Vzhledem k tomu, že systém datových schránek je určen primárně pro komunikaci s orgány veřejné moci, kdy každý subjekt, který si nechá zřídit datovou schránku, tímto zřízením mění především doručovací adresu pro zásilky adresované mu státní správou a systém datových schránek je přístupný především právníkům a fyzickým osobám se sídlem nebo bydlištěm v České republice, není podle mého názoru možné, aby si společnosti určily ve stanovách jako jediný způsob elektronického oznamování o udělení plné moci doručením do datové schránky společnosti.

⁵⁹ Viz např. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 6. 2008, sp. zn. 28 Cdo 2622/2006.

⁶⁰ Citovaný judikát hovoří obecně o „písemném hmotněprávním úkonu“, příklady však uvádí jen pro doručování písemnosti v listinné podobě.

⁶¹ Otázka doručování emailových zpráv se řeší v Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 5. 2009, sp. zn. 11 Tdo 349/2009. Rozhodnutí se však zaměřuje spíše na vymezení doby doručování než vymezení následků doručení. Okamžikem doručení emailové zprávy je podle trestního senátu Nejvyššího soudu moment dodání do emailové schránky adresáta, nikoli až přihlášení se do emailové schránky oprávněnou osobou nebo faktické otevření (přečtení) zprávy. Vymezení doručení je tak v souladu s citovanou judikaturou v tom, že k doručení dojde okamžikem, kdy je v dispozici adresáta se s obsahem zprávy seznámit.

⁶² Viz § 47 občanského soudního řádu.

4.4.8 POVINNOST UMOŽNIT PLNOU MOC V ELEKTRONICKÉ PODOBĚ VERSUS OVĚŘENÍ TOTOŽNOSTI ZMOCNITELE

Požadavek Směrnice, který ukládá členským státům umožnit společností určité chování (zde např. v čl. 11 odst. 1 přijímání oznámení o udělení plné moci elektronicky) nebo společností určité chování předepsat (ve stejném ustanovení je to povinnost zajistit, aby každá společnost nabídla akcionářům alespoň jeden způsob oznamování elektronicky) jsou požadavky členskými státy plně proveditelné, neboť se týkají společností v jurisdikci členských států. Poněkud odlišný je podle mého názoru svou povahou požadavek vyjádřený v citovaném ustanovení Směrnice, aby členské státy umožnily akcionářům udělovat plnou moc elektronicky. Pokud totiž chtějí členské státy zároveň zajistit nějaký způsob ověření totožnosti akcionáře- zmocnitele, znamenalo by to za daného stavu obecně rozšířené technologie použití elektronického podpisu založeného na certifikátu vytvořeného pomocí mezinárodně uznávaného standardu a vydaného mezinárodně uznávanou certifikační autoritou. To však samy členské státy zajistit nemohou. V rámci Evropské unie byl uznávaný elektronický podpis zaveden Směrnicí 1999/93/ES, o níž bude pojednáno dále. I přes probíhající iniciativy o mezinárodní harmonizaci standardů na poli elektronického podpisu, žádná mezinárodně uznávaná forma elektronického podpisu dosud neexistuje. Akcionáři ze států mimo Evropskou unii si sice mohou nechat vystavit kvalifikovaný certifikát v souladu s uvedenou směrnicí některou certifikační autoritou registrovanou a uznávanou v členském státu Evropské unie, takováto služba však není mimo území států EU běžně dostupná. Členské státy nebo akciové společnosti v jejich jurisdikci tak stojí před problémem, zda umožnit udělování plné moci elektronicky všem akcionářům za stejných podmínek bez ohledu na to, kde mají své bydliště či sídlo a vzdát se možnosti věrohodného ověření identity akcionáře- zmocnitele, nebo zda se zaměřit na vytvoření pravidel zaručujících rovné postavení akcionářů uvnitř Evropské unie a založit elektronickou identifikaci akcionářů na standardech zavedených citovanou směrnicí. Při rozhodování, kterou cestu zvolit, půjde jistě o to, zda převáží zájem na aktivizaci akcionářů, vtažení co největšího procenta akcionářů do rozhodovacího procesu o osudech společnosti, nebo naopak ochrana společnosti a ostatních akcionářů před případným falšováním elektronických plných mocí.

Pokud společnosti budou vyžadovat, aby byla plná moc akcionáře v elektronické podobě opatřena uznávaným elektronickým podpisem v souladu se směrnicí 199/93/ES, bude požadavek Směrnice podle mého názoru dostatečně naplněn i přes to, že sama Směrnice v článku 4 říká, že společnosti musí zajistit „rovné zacházení se všemi akcionáři, kteří mají stejné postavení, pokud jde o účast a hlasování na valné hromadě.“⁶³ Požadavek rovného zacházení se všemi akcionáři stejného postavení však Směrnice sama v některých ustanoveních nepřímou oslabuje tak, že neukládá povinnost rovného zacházení se všemi akcionáři, ale omezuje se na povinnost rovného zacházení s akcionáři v Evropské unii. Tak hned v následujícím, pátém, článku o uveřejňování informací před konáním valné hromady, Směrnice požaduje, aby členské státy zajistily, že společnosti budou používat „takové sdělovací prostředky, od nichž lze rozumně očekávat, že zprostředkují účinným způsobem informace veřejnosti v celém Společenství.“

Podobná situace jako u elektronických plných mocí existuje v otázkách ověření identity akcionářů společností, které by se rozhodly umožnit akcionářům distanční účast na valné hromadě elektronickými prostředky v souladu s článkem 8 Směrnice.

4.4.9 POŽADAVEK ÚŘEDNÍHO OVĚŘENÍ PODPISU PLNÉ MOCI VE STANOVÁCH SPOLEČNOSTÍ

Stanovy některých akciových společností požadují, aby plná moc k zastupování na valné hromadě obsahovala ověřený podpis akcionáře. Z pohledu corporate governance lze podle mne na takovýto požadavek nahlížet buď jako na zbytečnou překážku ztěžující účast akcionáře na valné hromadě v zastoupení, nebo jako na užitečný prostředek, jenž chrání společnost a potažmo i samotné akcionáře před

⁶³ V české verzi Směrnice není použita modalita příkazu, ale text doslova zní: „Společnost zajišťuje rovné zacházení ...“. Jiné jazykové verze však příkaz obsahují, např. anglická: „The company shall ensure equal treatment ...“; francouzská: „La société veille à assurer l'égalité de traitement ...“; německá: „Die Gesellschaft muss ... die gleiche Behandlung sicherstellen“. Nejedná se tedy o proklamaci, ale o povinnost. Je nicméně zvláštní, že v uvedeném článku není uložena povinnost členským státům, aby tuto povinnost společností uložily. Povinnost je zde zdánlivě uložena přímo společností, což ale vzhledem k tomu, že směrnice zavazují členské státy, nikoli přímo subjekty podřízené jurisdikci států, činí tento článek Směrnice po formální stránce poněkud diskutabilním. Ani to mu však podle mého názoru neubírá na vážnosti po obsahové stránce.

případným podvodným zneužitím institutu zastoupení. Vždy bude záležet na tom, zda pro efektivní výkon akcionářských práv je v dané situaci na místě posílení ověření autenticity akcionářova zmocnění, či nikoli. Záleží též na národních zvyklostech a na obecné dostupnosti služby úředního ověřování podpisů v té které zemi. Česká republika je v této oblasti zemí se široce rozšířenou praxí ověřování podpisů s rozsáhlou sítí míst, které službu ověřování podpisů poskytují. Pro přeshraniční akcionáře českých společností však již tato služba tak dostupná být nemusí a požadavek úředního ověření podpisu může působit jako nezanedbatelná bariéra výkonu akcionářských práv. Ačkoli obchodní zákoník povinnost úředního ověření podpisu na plné moci nevyžaduje, a nevyžadoval ji ani před Novelou,⁶⁴ stanovy společností mohou tuto povinnost požadovat. Společnost však nemůže požadovat ověření podpisu na plné moci v případě, že to stanovy nepožadují.⁶⁵

O něco složitější situace nastala po Novele u společností s kótovanými akciemi. Jak již bylo uvedeno výše, zavedla Novela pro společnosti s kótovanými akciemi povinnost přijímat oznamování udělení plné moci k zastupování na valné hromadě, jakož i její odvolání zmocnitelem, elektronickým prostředkem (§ 120 odst. 4 ZPKT). Pokud však stanovy těchto společností obsahují požadavek úředního ověření podpisu akcionáře na písemné plné moci, na písemnou plnou moc v elektronické podobě nelze tento požadavek aplikovat. Termín „úřední ověření podpisu“ nebo „úředně ověřený podpis“ není definován v žádném obecně závazném předpisu, ačkoli je v nich užíván, nicméně se jimi všeobecně míní tzv. legalizace. Tu upravuje jednak § 10 a následující zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování, jednak § 74 zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád. Podle obou zmíněných předpisů lze legalizovat pouze podpisy na listinách. Podpis na písemném dokumentu v elektronické podobě legalizovat nelze.

Požadavek ve stanovách některých společností s kótovanými akciemi, požadující úřední ověření podpisu na plné moci, se tudíž od účinnosti Novelly dostal do rozporu s požadavkem ustanovení § 120 odst. 4 ZPKT, ve znění Novelly, o povinnosti přijímat plné moci v elektronické podobě, neboť u nich nelze tento požadavek splnit. Tyto

⁶⁴ Viz § 184 odst. 4 ObchZ (resp. § 184 odst. 1 ObchZ ve znění do 30. 11. 2009).

⁶⁵ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu sp.zn. 1 Odon 74/96.

společnosti by tedy měly uvést stanovy s citovaným ustanovením do souladu a požadavek na úřední ověření podpisu omezit pouze na plné moci v listinné podobě, nebo jej ze stanov zcela vypustit. V případě, že tak neučiní, byl by tento požadavek v rozporu se zákonem, a tudíž neplatný. Uvedený rozpor se zákonem by však podle mého názoru nepůsobil neplatnost takovéhoho ustanovení jako celku, nýbrž by způsobil neplatnost právě jen ve vztahu k písemným plným mocím v elektronické podobě. Ve vztahu k plným mocím v listinné podobě by byl uvedený požadavek v souladu se zákonem. Stanovy společností s kótovanými akcemi požadující úřední ověření podpisu na písemné plné moci by se měly podle mého názoru vykládat tímto způsobem, aby se omezila neplatnost jen na ta ustanovení, kde je to nezbytně nutné.

Ať již tedy uvedené společnosti upraví stanovy v tom smyslu, že úřední ověření podpisu budou vyžadovat jen u plných mocí v listinné podobě, nebo k úpravě stanov vůbec nedojde, výsledek bude zdánlivě stejný. I přes to jsem přesvědčen, že společnosti by stanovy upravit měly, a to jednak z důvodu, aby předešly případným sporům o výklad příslušného ustanovení, jednak pro to, že stanovy by měly sloužit jako jasný návod a příručka fungování společnosti pro management i akcionáře.

Je pravda, že existuje určitá možnost, jak skloubit požadavek Novely a Směrnice na elektronické oznámení plné moci s případným požadavkem stanov na úřední ověření podpisu na plné moci. Od 1. 7. 2009, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 300/2008 Sb, o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, je možné plnou moc v listinné podobě opatřenou úředně ověřeným podpisem zkonvertovat do elektronické podoby⁶⁶ postupem uvedeným v § 24 citovaného zákona. Autorizovanou konverzi jsou oprávněna provádět kontaktní místa veřejné správy a advokáti. Elektronický dokument, který vznikne provedením konverze, má stejné právní účinky, jako jeho ověřená kopie (§ 22 odst. 2 zákona č. 300/2008 Sb.). Výstup z konverze – elektronický opis plné moci – pak může posloužit jako plnohodnotný ekvivalent ověřeného listinného opisu plné

⁶⁶ Zákon č. 300/2008 Sb. používá termín „dokument obsažený v datové zprávě“.

moci.⁶⁷ Uvedený postup by však nebyl ničím jiným, než způsobem, jak plnou moc v listinné podobě dopravit společnosti v podobě elektronické. To by snad ještě bylo v souladu s textem bodu 9. článku II., části druhé, Novely, jímž byl uvedeným způsobem novelizován § 120 ZPKT, nebyl by však podle mého názoru v souladu s textem ani účelem Směrnice. Ta v článku 11 ukládá členským státům nejen povinnost zajistit, aby každá společnost nabídla svým akcionářům alespoň jeden účinný způsob oznámení udělení plné moci elektronickými prostředky, ale v první řadě též povinnost členským státům umožnit akcionářům elektronickými prostředky plnou moc udělovat. Vzhledem k tomu, že pro zahraniční akcionáře by byl uvedený postup zahrnující autorizovanou konverzi jen stěží dostupný, nesloužil by dozajista účelu aktivizace akcionářů a usnadnění výkonu jejich akcionářských práv, jež jsou podtextem této části Směrnice. S ohledem na eurokonformní výklad ustanovení poslední věty § 120 odst. 4 ZPKT ve znění po Novele se domnívám, že společnost by nesplnila požadavek citovaného ustanovení, pokud by od akcionářů vyžadovala, aby i plná moc v elektronické podobě obsahovala úředně ověřený podpis zmocnitele.

4.4.9.1 Možnosti úpravy elektronických plných mocí ve stanovách tuzemských společností

Společnosti s kótovanými akciemi, mají-li dostát požadavku umožnit přijímat oznámení o udělení plné moci v elektronické podobě, by měly v tomto směru upravit své stanovy. Úprava by se podle mého názoru měla především týkat dvou věcí: Za první by měly stanovy určit požadavky na elektronický podpis plné moci, za druhé by měly upravit způsob jejího doručení společnosti. Pokud tak neučiní, lze pro požadavek na

⁶⁷ V současné době provádí autorizovanou konverzi v podstatě pouze kontaktní místa veřejné správy (CzechPoint), advokáti s prováděním konverze stále ještě otálejí, ačkoli jsou k ní oprávněni citovaným ustanovením zákona č. 300/2008 Sb. ve spojitosti s novelou zákona o advokacii zákonem č. 219/2009 Sb. Ze stanoviska předsedy České advokátní komory (ČAK) ze dne 3.5.2010 uveřejněného na internetových stránkách ČAK (<http://www.advokatni-komora.cz/scripts/detail.php?id=3356>, stránka navštívena dne 21.5.2010) však vyplývá, že si snad již advokátní komora vyřešila nejasnosti ohledně způsobu, jakým mají advokáti konverzi provádět. Z textu prohlášení je však bohužel také zřejmé, že zástupci advokátní komory nemají ještě zcela vyjasněn pojem písemnosti, který v uvedeném prohlášení zaměňují za pojem listina.

elektronický podpis použít podpůrně ustanovení zákona, jak bude popsáno níže, otázku způsobu doručení však subsidiárně ze zákona odvodit nelze.

4.4.9.1.1 Požadavky na elektronický podpis

Co se týká požadavků na elektronický podpis, tam, kde stanovy žádnou vlastní úpravu neobsahují, by se na písemnou plnou moc aplikovala obecná ustanovení občanského zákoníku o písemných právních úkonech a dále speciální ustanovení zákona o elektronickém podpisu. Občanský zákoník v § 40 odst. 3 stanoví, že písemný právní úkon je platný, je-li podepsán jednající osobou s tím, že je-li právní úkon učiněn elektronickými prostředky, může být podepsán elektronicky podle zvláštních předpisů.⁶⁸ Zvláštním právním předpisem je zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu. Ten v ustanovení § 2 písm. a) definuje elektronický podpis jako „údaje v elektronické podobě, které jsou připojené k datové zprávě nebo jsou s ní logicky spojené, a které slouží jako metoda k jednoznačnému ověření identity podepsané osoby ve vztahu k datové zprávě.“ Uvedené definici vyhovuje jakýkoli podpis obsažený v elektronickém dokumentu nebo jiné datové zprávě, zachycující identitu autora dokumentu. Elektronicky podepsán je tak každý dokument vytvořený v textovém editoru, do jehož textu uvede autor dokumentu své jméno, popřípadě každá emailová zpráva nebo i textová zpráva poslaná z mobilního telefonu, pod kterou se autor podepíše (popřípadě uvede i jiné národnosti, aby jeho identita nebyla zaměnitelná). Z uvedeného vyplývá, že pokud stanovy společnosti neobsahují jinou úpravu, společnost by měla akceptovat každou plnou moc zaslou obvyčejným emailem nebo textovou zprávou (SMS), obsahující jméno akcionáře zmocnitele. Michaela Zuklínová v komentáři k občanskému zákoníku⁶⁹ zpochybňuje, že by obvyčejný emailový dopis mohl splňovat náležitosti písemného právního úkonu, své tvrzení nicméně nikterak neodůvodňuje. Nemohu s uvedeným názorem souhlasit v tom směru, že by žádná obvyčejná emailová zpráva nemohla splňovat požadavky písemného právního úkonu. Emailová zpráva, i

⁶⁸ Diskuse o tom, zda plná moc k zastupování akcionáře na valné hromadě je plnou mocí k právním úkonům, nejsou pro použití tohoto ustanovení relevantní, neboť udělení plné moci je v každém případě právním úkonem zmocnitele.

⁶⁹ Michaela Zuklínová in Eliáš, Karel, a kolektiv autorů. op. cit. sub pozn. 49. s. 261.

když podepsaná pouze běžným elektronickým podpisem, umožňuje zachytit identifikaci emailové adresy, z které byla odeslána. Lze si proto představit, že společnost, která ve snaze usnadnit výkon akcionářských práv nepožaduje úřední ověření podpisu na listinné plné moci, se u elektronické plné moci spokojí s tím, že bude tato elektronická plná moc zaslána např. z elektronické adresy registrované u společnosti coby adresy akcionářovy, nebo bude odeslána z elektronické adresy, jejíž součástí je webová doména akcionáře (např. u emailové adresy, jejíž adresa obsahuje @cpoj.cz je zřejmé, že náleží osobě z České pojišťovny, a.s.).

Společnosti s kótovanými akciemi by se však podle mého názoru měly snažit předcházet situacím, kdy by nebylo jisté, zda mají připustit na valnou hromadu zástupce akcionáře pouze na základě plné moci zasláné obyčejným emailem a riskovat tak možnost snadného napadení rozhodnutí na valné hromadě učiněných. Stanovy společností by tak měly zřejmě obsahovat požadavek, aby plná moc v elektronické podobě (respektive oznámení plné moci v elektronické podobě) bylo podepsáno některou z vyšších forem elektronického podpisu podle zákona o elektronickém podpisu. Zpravidla by mělo jít o tzv. „uznávaný elektronický podpis“ neboli zaručený elektronický podpis založený na kvalifikovaném certifikátu a vytvořený pomocí prostředku pro bezpečné vytváření podpisu. Takovýto podpis umožňuje v souladu s ustanovením § 3 odst. 2 zákona o elektronickém podpisu ověřit, že datovou zprávu podepsala osoba uvedená na tomto kvalifikovaném certifikátu. Článek 4 odst. 1 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES ze dne 13. prosince 1999 o zásadách Společenství pro elektronické podpisy zaručuje ve všech zemích Evropské unie pro tento typ podpisu stejné účinky, jaké má vlastnoruční podpis na listině a přiznává mu důkazní hodnotu v soudním řízení. Od 15. 4. 2010, kdy nabyla účinnosti novela zákona o elektronickém podpisu odstraňující nesoulad tuzemské úpravy s požadavky komunitárního práva⁷⁰, je pak tomuto typu podpisu vytvořenému v jiném státě Evropské unie zajištěn v České republice stejný právní účinek jako podpisu založenému na kvalifikovaném certifikátu vydaném certifikační autoritou akreditovanou v tuzemsku.

⁷⁰ Zákon 101/2010 Sb. ze dne 17. března 2010.

Uvedením požadavku na opatření plné moci uznávaným elektronickým podpisem akcionáře společnosti spolehlivě zaručí identitu akcionáře zmocnitele, a učiní tak způsobem, který zaručí nediskriminující přeshraniční výkon akcionářských práv akcionářům ze zemí Evropské unie. Uznávaný elektronický podpis, jehož váha spočívá v tom, že je založen na kvalifikovaném certifikátu vydaném certifikační autoritou akreditovanou v některém členském státu Evropské unie, přináší však také omezení v tom směru, že jeho použití bude zpravidla vázáno pouze na akcionáře - residenty členských států EU. Z hlediska požadavku Směrnice na rovné zacházení s akcionáři bude taková úprava podle mého názoru v pořádku, z důvodů, jež jsem popsal výše. Nicméně pokud daná společnost bude chtít vyjít vstříc akcionářům mimo EU, pro což jistě budou existovat ekonomické důvody, když z pohledu corporate governance se zvýší přitažlivost akcií pro investory a tím i hodnota akcií, může taková společnost ve svých stanovách upravit otázku elektronického podpisu některým z následujících způsobů:

1. Požadavek na elektronický podpis ve stanovách specificky neupravovat. V takovém případě se podpůrně použijí ustanovení zákona se všemi důsledky popsanými výše.
2. Stanovit požadavek na elektronický podpis plné moci založený na komerčním nebo kvalifikovaném certifikátu s tím, že nebude vyžadováno, aby šlo o kvalifikovaný certifikát podle směrnice 1999/93/ES. Toto řešení nemusí zaručit jednoznačnou identifikaci osoby, která dokument podepsala, oproti prvnímu řešení však do jisté míry znesnadní případné zfalšování podpisu.
3. Stanovit požadavek na elektronický podpis s tím, že kromě kvalifikovaných certifikátů ve smyslu směrnice 1999/93/ES rozšíří stanovy výčet certifikačních autorit, jejichž certifikáty bude uznávat. Mohlo by jít o certifikační autority podléhající podobné registraci, jako autority vydávající kvalifikované certifikáty podle citované směrnice, avšak regulované právními řády určitých vyjmenovaných států, popřípadě o certifikační autority určené podle mezinárodních standardů, pokud se takové standardy podaří v budoucnu vybudovat. Tak by bylo lze rozšířit dostupnost potřebných certifikátů i pro akcionáře nerezidenty Evropské unie, i když stále jen na vyjmenovaný okruh

států. Toto řešení by však přeci jen bylo pravděpodobně dosti složité v tom, že stanovy by musely obsahovat buď přímo taxativní výčet certifikačních autorit, a to v samém textu stanov, v příloze, nebo alespoň odkazem na jejich seznam uveřejněný a popřípadě pravidelně aktualizovaný managementem společnosti na webových stránkách společnosti, nebo by musely odkazovat na právní řády, jejichž certifikáty společnost uznává. Obojí řešení by bylo dosti technicky a zřejmě i finančně náročné, neboť by vyžadovalo nejen odbornou znalost různých právních řádů a jejich úpravy elektronických podpisů, úpravy podléhající často dynamickým proměnám, ale též náročnou technickou správu údržby databáze aktualizovaných kořenových certifikátů těchto autorit, na jejichž základě by bylo možné ověřovat platnost elektronických podpisů. Ačkoli by tak zřejmě bylo možno usnadnit udělování elektronických plných mocí akcionářům z ekonomicky důležitých zemí, jako jsou Spojené státy, Japonsko, Ruská federace nebo Čína, přeci jen by mohla společnost s takovou úpravou riskovat obvinění z nepodloženého nerovného zacházení s akcionáři.

4.4.9.1.2 Úprava doručování elektronických plných mocí

Plnými mocemi v listinné podobě se zpravidla zmocněnci prokazují přímo na místě konání valné hromady. Vyloučena by však jistě nebyla ani možnost zaslání listinné plné moci zmocnitelem – akcionářem v předstihu na adresu sídla společnosti registrovanou v obchodním rejstříku. Společnosti se sídlem v České republice však nemají registrovanou žádnou podobnou oficiální elektronickou adresu, na niž by bylo možno bezpochyby doručovat. Způsob elektronického doručování by proto měly podle mého názoru určovat stanovy, popřípadě by stanovy mohly uložit managementu společnosti elektronický způsob doručování zajistit a zveřejnit. Může tak být určena emailová adresa, na niž je možno elektronické zprávy doručovat, popřípadě též stanovena povinnost do určité doby potvrdit přijetí elektronického oznámení o plné moci. Technicky je však možné zvolit i jiná řešení, popřípadě možnosti doručení kumulovat. Je například možné vytvořit na webových stránkách společnosti sekci pro akcionáře, která by kromě informací spojených s valnou hromadou obsahovala též aplikaci umožňující přímé nahrání (upload) souboru elektronické plné moci. Stanovy by

zřejmě měly též určit přijatelné typy souborů. Ty by měly zahrnovat alespoň běžně dostupné formáty elektronických dokumentů s příponami .pdf, .doc, .docx, .odt.

5 ZÁVĚR

Česká republika a Evropská unie se nachází ve třetí, dlouhodobé etapě modernizace práva společností a podpory corporate governance nastíněné Akčním plánem Evropské komise v roce 2003. Jedním z bodů, jež si tento plán v oblasti corporate governance vytyčil, je i odstranění překážek výkonu akcionářských práv. Tento program byl realizován přijetím Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2007/36/ES ze dne 11. července 2007 o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi. Směrnice byla transformována do tuzemského právního řádu zákonem č. 420/2009 Sb. Právě otázkám odstraňování participačních bariér v souvislosti s transpozicí této směrnice se věnuje tato diplomová práce. Z hlediska corporate governance jde o řešení důležitého problému racionální apatie akcionářů.

V moderním globalizovaném světě není problém kupovat akcie zahraničních společností, zvláště pak v rámci zemí Evropské unie. Výkonu akcionářských práv v těchto společnostech však často brání překážky právní i ekonomické povahy. Uvedená Směrnice znamená velký přínos v jejich odstraňování, ačkoli ani ona plně nesplnila očekávání v ní kladená. Směrnice nevymezila jednotným způsobem osobu oprávněnou k výkonu akcionářských práv. V souladu s doporučením expertní skupiny se alespoň pokusila zajistit, aby koncoví akcionáři měli možnost udílet pokyny pro hlasování ohledně svých akcií tím, že členským státům stanovila povinnost umožnit oddělené hlasování akciemi vedenými na jméno prostředníků. Při porovnání účelu tohoto ustanovení Směrnice s textem Novely jsem došel k závěru, že při transformaci do tuzemského právního řádu zašel český zákonodárce příliš daleko, když umožnil oddělené hlasování též akciemi koncového akcionáře, a to jednou a toutéž osobou. Zvolený způsob transpozice tak sice splnil účel usnadnění výkonu akcionářských práv, přinesl však s sebou nové problémy.

Ohledně zákazu blokování převodu akcií v době mezi rozhodným dnem a valnou hromadou jsem narazil na nesoulad rozsahu tohoto zákazu s jeho účelem formulovaným ve Směrnici samotné i ve zprávě skupiny expertů. K naplnění vytyčeného cíle by podle mého názoru stačilo omezit zákaz selektivního blokování převodu pouze těch akcií,

ohledně nichž se akcionář hodlá zúčastnit valné hromady. Pro úplný zákaz blokace převodů svědčí však pádné ekonomické argumenty. Vzhledem k tomu, že volba ideálního řešení je spíše záležitostí potřeb praxe, nebyl jsem v tomto bodě schopen zaujmout jednoznačné stanovisko a omezil jsem se pouze na konstatování rozporu mezi proklamovaným cílem a výslednou podobou úpravy ve Směrnici.

Směrnice stanovila mimo jiné požadavky na odstranění překážek zastoupení akcionáře na valné hromadě zmocněncem. Případný konflikt zájmů mezi akcionářem a jeho zmocněncem umožňuje řešit pouze taxativně vyjmenovanými způsoby. Tuzemský zákonodárce v rámci transpozice Směrnice zrušil zákaz zastoupení akcionáře členem představenstva či dozorčí rady společnosti. Učinil tak, jako u většiny transponovaných ustanovení Směrnice, jednotně pro všechny akciové společnosti, nikoli jen pro společnosti s kótovanými akciemi. Konflikt zájmů je tak nově řešen oznamovací povinností zmocněnce vůči akcionáři. Zákonodárce se však při transpozici podle mého názoru ne zcela jednoznačně vyrovnal s obecným ustanovením o konfliktu zájmů obsaženém v § 22 ObčZ.

Analýza nové úpravy zastoupení mě přivedla na problematiku elektronického udělování plné moci, jejího doručování společnosti a ověření totožnosti autora podpisu. Společnosti s kótovanými akciemi mají nově povinnost přijímat elektronická oznámení o udělení plné moci k účasti na valné hromadě. S touto novou povinností by se měly společnosti vypořádat ve stanovách. V diplomové práci jsem se pokusil nastínit možná řešení úpravy stanov. V této souvislosti upozorňuji na to, že při transpozici Směrnice opomenul podle mého názoru zákonodárce upravit též udělování plné moci elektronicky.

Vzhledem k tomu, že podpis na elektronickém dokumentu nelze legalizovat, budou se muset společnosti, jejichž stanovy obsahují požadavek na úřední ověření podpisu na plné moci, vypořádat i s tímto faktem. Ve své práci jsem se pokusil předložit možnosti řešení a poukázat na jejich výhody či nevýhody.

SEZNAM ZKRATEK

ObčZ	Zákon 64/1964 Sb. občanský zákoník, v platném znění
ObchZ	Zákon 533/1991 Sb. obchodní zákoník, v platném znění
ZPKT	Zákon 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu, v platném znění
ZCP	Zákon 591/1992 Sb. o cenných papírech, v platném znění
Novela	Zákon 420/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
Směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. července 2007 o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi

POUŽITÁ LITERATURA

1. Učebnice

Černá, Stanislava. *Obchodní právo.* Praha : ASPI, a.s., 2006. Sv. 3. Akciová společnost. ISBN 80-7357-164-1.

Gerloch, Aleš. *Teorie práva.* 4. upravené vydání. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2007.

Pelikánová, Irena, Černá, Stanislava a kol. *Obchodní právo.* Praha : ASPI, a.s., 2006. Sv. 2. Společnosti obchodního práva a družstva. ISBN 80-7357-149-8.

Tichý, Luboš, a další. *Evropské právo.* 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-430-9.

2. Monografie

Berle, Adolf a Means, Gardiner. *The Modern Corporation and Private Property.* 2. vyd. b.m. : Transaction Publishers, 1991.

Ferran, Eilís. The Role of the Shareholder in Corporate Governance: Shareholder Information, Communication and Decision-Making. [editoři] Ferrarini, Guido; Hopt, Klaus J.; Winter, Japp; Wymeersch, Eddy. *Reforming Company and Takeover Law in Europe.* Oxford, New York : Oxford University Press 2004.

Lane, Christel. Changes in Corporate Governance of German Corporations: Convergence to the Anglo-American Model? [editor] Thomas Clarke a Jean-Francois Chanlat. *European Corporate Governance: Readings and Perspectives.* London; New York : Routledge, 2009.

3. Sborníky

Clarke, Thomas a Chanlat, Jean François, [editor]. *European Corporate Governance: Readings and Perspectives.* London; New York : Routledge, 2009. ISBN 0-203-87589-3.

Reforming Company and Takeover Law in Europe. [editoři] Ferrarini, Guido; Hopt, Klaus J.; Winter, Japp; Wymeersch, Eddy. Oxford, New York : Oxford University Press 2004.

4. Články

Čech, Petr. Nová směrnice ES o povinnostech emitentů kótovaných cenných papírů. *Právní zpravodaj.* č. 3/2005. Praha : C.H.Beck, 2010. s. 6.

Čech, Petr. Sarbanes-Oxleyův zákon dobyl evropské právo společností. *Právní zpravodaj*. 2006, číslo 12/2006.

Čech, Petr. Směrnice ES odstartovala reformu úpravy výkonu akcionářských práv. *Právní zpravodaj*. 2007, číslo 9/2007, s. 1.

Černá, Stanislava. K vybraným otázkám návrhu směrnice o přeshraničním výkonu práv akcionářů (zejména k otázce jednorázového odtržení hlasovacího práva od akcie). in *Vzájemné ovlivňování komunitární úpravy a českého a slovenského obchodního práva na pozadí procesu jejich reformy*. s. 60 – 70. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta 2007.

Dědič, Jan. Zaknihované cenné papíry v současném českém právu. *Aplikované právo*. 1/2006. Praha : Aplikované právo 2006.

Krůta, Jan. Zastoupení na valné hromadě od 1. 12. 2009 s ohledem na dosavadní judikaturu. *Obchodněprávní revue*. č. 5/2010. Praha : C.H.Beck 2010. s. 135.

5. Komentáře

Eliáš, Karel; a kolektiv autorů. *Občanský zákoník*. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde Praha, a.s., 2008. ISBN 978-80-7201-687-7.

Štenglová, Ivana; Plíva, Stanislav; Tomsa, Miloš; a kolektiv. *Obchodní zákoník*. 12. vydání Praha: C.H.Beck, 2009.

Švestka, Jiří; Dvořák, Jan; a kolektiv. *Občanské právo hmotné*. Sv. I. Páté, jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-468-0.

6. Internetové zdroje

Není-li uvedeno jinak, jsou jednotlivé dokumenty dostupné v internetové databázi na adrese: <http://ssrn.com>.

Aguilera, Ruth. Corporate Governance. [autor knihy] Milan Zafiroski a Jens Beckett. *International Encyclopedia of Economic Sociology*. London : Routledge, 2005.

Bebchuk, Lucian A. a Hamdani, Assaf. The Elusive Quest for Global Governance Standards. 2009, Sv. 4, Discussion Paper No. 633. Dostupné na: <http://papers.ssrn.com/abstract=1374331>.

Brotea, Daniel-Serafim a Racean, Marcel. THE PARTICULARITIES OF THE DEVELOPMENT OF THE CORPORATIONS IN DIFFERENT COUNTRIES, AS JUDICIAL AND ECONOMIC CATEGORY. *Annals of the University of Petroșani, Economics*. vol. VIII, 2008, Part I, stránky 19-22.

Bruner, Christopher M. The Enduring Ambivalence of Corporate Law. *Alabama Law Review*. 2008, vol. 59, issue 5, stránky 1385-1449.

Čech, Petr a Pavela, Ludovít. Právní povaha úkonů spojených s valnou hromadou. *Právní rádce*. 2006. číslo 12/2006. Dostupné na <http://pravnicaradce.ihned.cz> z 9.12.2006.

Expert Group on Cross-Border Voting in Europe. Dokument je k dispozici na internetu: <http://www.wodc.nl>.

Financial Reporting Council. *Review of the effectiveness of The Combined Code: Progress Report and Second Consultation*. b.m. : Financial Reporting Council, 2009. Dostupné na: http://www.frc.org.uk/documents/pagemanager/frc/Combined_Code_2009/Web_change_s_to_2009_REview_of_the_Combined_Code_July_2009/Combined%20Code%20review%20progress%20report%20July%202009.pdf.

Enriques, Luca a Volpin, Paolo. Corporate Governance Reforms in Continental Europe. *Journal of Economic Perspectives*. 2007, Vol. 21, stránky 117-140.

Gregory, Holly J. *International Comparison of Selected Corporate Governance Guidelines and Codes of Best Practice*. b.m. : Weil, Gotshal & Manges LLP, 2008. Dostupné na: <http://www.weil.com/files/Publication/5e52915d-a5d2-4f4b-8de6-37548ea7cdb2/Presentation/PublicationAttachment/3b3e7b23-4dec-4e0a-92d7-3cd3764e2769/International%20Comparison.pdf>.

Holderness, Clifford G. *The Myth of Diffuse Ownership in the United States*. Boston : b.n., 2006. Dostupné na: <http://ssrn.com/abstract=991363>.

Charreaux, Gerard. *Corporate Governance Theories: From Micro Theories to National Systems Theories*. Revised edition, September 2004. b.m. : Universite de Bourgogne Fargo Working Paper No. 1040101, 2004. Dostupné na: <http://ssrn.com/abstract=486522>.

Kirkpatrick, Grant. The Corporate Governance Lessons from the Financial Crisis. *Financial Market Trends*. 2009, Sv. 2009/1. Dostupné na <http://www.oecd.org/dataoecd/32/1/42229620.pdf>.

Klířová, Jana. *Česká ulička corporate governance I, II*. b.m. : Financial Management, 2008. Dostupné na: <http://financnimanagement.ihned.cz/c1-29263920-ceska-ulicka-corporate-governance>.

Komise Evropských společenství. *Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward*. Brussels : b.n., 2003.

Komise pro cenné papíry. *Kodex správy a řízení společností založený na Principech OECD (2004)*. [editor] Tomáš Ježek. Praha : Komise pro cenné papíry, 2004. Dostupné na stránkách ČNB: www.cnb.cz.

KPMG Česká republika. *Corporate governance v České republice*. b.m. : KPMG Česká republika, 2005. Dostupné na: www.kpmg.cz/czech/images/but/CG_2005.pdf.

La Porta, Rafael, Lopez-de-Silanes, Florencio a Shleifer, Andrei. 1998. *Corporate Ownership Around the World*. b.m. : Harvard University, 1998.

The Combined Code on Corporate Governance. London : Financial Reporting Council, 2008. Dostupné na:
http://www.ecgi.org/codes/documents/combined_code_june2008_en.pdf.

Learmount, Simon. *THEORIZING CORPORATE GOVERNANCE: NEW ORGANIZATIONAL ALTERNATIVES*. Cambridge : University of Cambridge, 2002. Dostupné na: <http://www.cbr.cam.ac.uk/pdf/WP237.pdf>.

McKinsey&Company. *Global Investor Opinion Survey: Key Findings*. b.m. : McKinsey&Company, 2002.

Millstein, Ira M. *Directors and Boards amidst Shareholders with Conflicting Values: The Impact of the New Capital Markets*. London : b.n., 2009. Dostupné na:
<http://www.frc.org.uk/images/uploaded/documents/Ira%20Millstein%27s%20speech.pdf>.

OECD. *Corporate Governance and the Financial Crisis: Key Findings and Main Messages*. b.m. : OECD, 2009. Dostupné na:
<http://www.oecd.org/dataoecd/3/10/43056196.pdf>.

OECD Principles of Corporate Governance. b.m. : OECD, 2004.

Seidl, David. *Regulating Organizations Through Codes Of Corporate Governance*. b.m. : Centre for Business Research, University of Cambridge, 2006. Working Paper No. 338.

Swiss Business Federation. *Swiss Code of Best Practice for Corporate Government*. b.m. : economiesuisse, 2007. english version.

The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance;Gee and Co. Ltd. *Report of the Committee on The Financial Aspects Of Corporate Governance*. b.m. : The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance, 1992. Dostupné na:
<http://www.ecgi.org/codes/documents/cadbury.pdf>.

The High Level Group of Company Law Experts. *Report of The High Level Group of Company Law Experts on a Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe*. Brussels : b.n., 2002.

Turnbull, Shann. *Corporate Governance: Theories, Challenges and Paradigms. Gouvernance: Revue Internationale*. 2000, Sv. Vol. 1, No. 1, stránky pp.11-43. Dostupné na: <http://ssrn.com/abstract=221350>.

Weil, Gotshal & Manges LLP. *Comparative Study Of Corporate Governance Codes Relevant to the European Union And Its Member States*. 2002. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/corpgov/corp-gov-codes-rpt-part1_en.pdf.

Current Corporate Governance Issues in the Czech and EU Law

In 2003 The European Commission released a paper entitled *Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union - A Plan to Move Forward*. The document outlined a short-, medium- and long- term plans for enhancing corporate governance. Strengthening shareholders' rights has been one of its objectives. Following the plan, *The Directive 2007/36/EC of the European Parliament and of the Council on the exercise of certain rights of shareholders in listed companies* was enacted on 11 July 2007. It has been transposed into the Czech legal system in the law 420/2009 Sb. which came into force on 1st December 2009. The directive addresses an important corporate governance issue of overcoming shareholders' apathy by removing barriers, which have been keeping shareholders from actively exercising their rights. It however failed to provide a definition of a shareholder.

The directive set out rules for proxy voting in a general shareholders' meeting. Member states or companies are not allowed to restrict the exercise of shareholder rights through proxy holders for any purpose other than to address potential conflicts of interest between the proxy holder and the shareholder by one of three prescribed methods. The Czech Business Code has been altered to meet the directive's criteria by lifting the ban on members of the management to act as shareholder's proxy. A new disclosure rule has been introduced instead. Its wording may however cause some interpretative difficulties.

Companies whose shares are admitted to trading on a regulated market are obliged to allow appointment of a proxy holder by electronic means. Czech companies will have to amend their statutes to meet the new requirement. Special attention should be paid to harmonize a common requirement provided for in statutes to have shareholder's signature on a proxy authorized, for it is not possible to have the electronic notification of the appointment of a proxy authorized. I am suggesting a few ways how to solve this problem.

Klíčová slova: řízení a správa společností, corporate governance

A key word: corporate governance